

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT KOPER

DIPLOMSKA NALOGA

ZNAČILNOSTI
INFLACIJE V SLOVENIJI

SARA SPAČAL

KOPER, 2009

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT KOPER

Diplomska naloga

ZNAČILNOSTI
INFLACIJE V SLOVENIJI

Sara Spačal

Koper, 2009

Mentor: doc. dr. Matjaž Novak

POVZETEK

Diplomska naloga je razdeljena na dva dela. V prvem delu so prikazani teoretični vidiki inflacije, v drugem delu pa empirični vidiki inflacije v Sloveniji. V teoretičnem delu je poseben poudarek posvečen različnim teorijam inflacije in povezavi med gospodarsko rastjo in inflacijo. Kot nadgradnjo tega predstavimo še zvezo med inflacijo in gospodarsko rastjo. V empiričnem delu naloge se posvetimo proučevanju empirične zveze med inflacijo in gospodarsko rastjo ter inflacijo in stopnjo brezposelnosti v primeru slovenskega gospodarstva.

Ključne besede: splošna raven cen, inflacija, gospodarska rast, stopnja brezposelnosti

SUMMARY

The diploma is from its content point of view separated into two parts. First, theoretical part describes different theories of inflation and explains theoretical relationship between inflation and economic growth. As an upgrade to this the explanation of relationship between unemployment rate and inflation rate is added to the core text. Second part is an empirical part where we analyze an empirical relationship between inflation and economic growth and between inflation and unemployment rate in case of Slovenian economy.

Key words: general price level, inflation, economic growth, unemployment rate

UDK: 336.748.12(497.4)(043.2)

VSEBINA

1	Uvod	1
1.1	Opredelitev področja in opis problema	1
1.2	Raziskovalna vprašanja	1
1.3	Metode proučevanja	1
2	Teoretični vidiki inflacije	3
2.1	Definicija inflacije	3
2.2	Oblike inflacije	4
2.2.1	Po intenzivnosti inflacijo ločimo na nizko, galopirajočo in hiperinflacijo	4
2.2.2	Glede na pričakovanja je inflacija lahko anticipirana ali neanticipirana	6
2.2.3	Glede na spremembo relativnih cen je inflacija lahko ravnovesna ali neravnovesna	6
2.2.4	Glede na vzroke je inflacija lahko stroškovna, povpraševalna ali inercijska	8
2.3	Monetarna teorija inflacije	11
2.4	Inflacija z vidika Keynesianske teorije	13
3	Empirični vidiki inflacije v Sloveniji.....	15
3.1	Analiza dinamike ključnih indeksov splošne ravni cen	15
3.1.1	Indeks cen življenjskih potrebščin	16
3.1.2	Kako statistika izračunava indeks cen življenjskih potrebščin?	16
3.1.3	Harmoniziran indeks cen življenjskih potrebščin	18
3.1.4	Kakšna je razlika med indeksom cen življenjskih potrebščin in harmoniziranim indeksom cen življenjskih potrebščin?	22
3.1.5	Indeks cen industrijskih proizvodov pri proizvajalcih	24
3.2	Analiza dinamike rasti splošne ravni cen v povezavi z dinamiko gospodarske rasti	26
3.3	Analiza dinamike rasti splošne ravni cen v povezavi s stopnjo brezposelnosti	29
	Sklep.....	35
	Literatura	37
	Viri	37

SLIKE

Slika 2.1	Nastanek ponudbene (stroškovne) inflacije	9
Slika 2.2	Nastanek inflacije povpraševanja	10
Slika 2.3	Kratkoročna Phillipsova krivulja	12
Slika 3.1	Zveza med gospodarsko rastjo in inflacijo za Slovenijo 1996–2007 ...	28
Slika 3.2	Zveza med inflacijo in gospodarsko rastjo za Slovenijo 1996–2007 ...	28
Slika 3.3	Phillipsova krivulja	30
Slika 3.4	Dolgoročna Phillipsova krivulja	31
Slika 3.5	Zveza med inflacijo in stopnjo brezposelnosti Slovenija 1996–2007 ..	33

TABELE

Tabela 2.1	Stroški inflacije	7
Tabela 3.1	Izračun tehtanega indeksa cen	17
Tabela 3.2	Deleži (uteži) glavnih skupin v ICŽP in HICŽP	23
Tabela 3.3	Povprečni letni indeksi cen	26

KRAJŠAVE

BDP	Bruto domači proizvod
EU	Evropska Unija
HICŽP	Harmoniziran indeks cen življenjskih potrebščin
ICŽP	Indeks cen življenjskih potrebščin
ICND	Indeks cen na drobno
ICP	Indeks cen industrijskih proizvodov pri proizvajalcih
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
SKD	Standardna klasifikacija dejavnosti

1 UVOD

1.1 Opredelitev področja in opis problema

Inflacija je ena izmed aktualnih gospodarskih tem v Sloveniji, ki je zagon doživela zlasti v zadnjem delu leta 2007. Prvi val podražitev hrane je nastopil septembra 2007, drugi je sledil oktobra istega leta, ki se je prelil januarja 2008 v tretji večji val podražitev zlasti prehrambnih izdelkov. Vendar januarja 2008 ni zaznamovala zgolj podražitev hrane, ampak tudi podražitev električne energije vključno z novimi rekordnimi svetovnimi cenami nafte.

Tudi po preteku leta dni od nastopa prvih znakov notranjega makroekonomskega neravnotežja v slovenskem gospodarstvu, se inflacija ni umirila. Prisotnost notranjega neravnotežja v slovenskem gospodarstvu je očitna, vprašanje pa je, kaj so viri tega neravnotežja. Proučevanje tega vprašanja je osrednje področje proučevanja v predlagani diplomski nalogi.

1.2 Raziskovalna vprašanja

Namen moje diplomske naloge je prikazati teoretične vidike inflacije in jih povezati z empiričnimi vidiki inflacije v Sloveniji. Moja diplomska naloga bo torej obsegala dva dela. V prvem delu bom opredelila, kaj je inflacija, kakšne oblike inflacije poznamo in podala nekaj teorij o inflaciji. Drugi del diplomske naloge pa bo apliciran na primer slovenskega gospodarstva v obdobju med letoma 1996 in 2007. Analizirala bom ključne indekse splošne ravni cen, nato pa bom iskala povezave med rastjo splošne ravni cen in različnimi makroekonomskimi agregati. Prva povezava bo med dinamiko rasti splošne ravni cen in dinamiko gospodarske rasti, naslednja pa med dinamiko splošne ravni cen in dinamiko posameznih komponent končne porabe bruto domačega proizvoda. Empirični del bom zaključila z analizo med dinamiko rasti splošne ravni cen in stopnjo brezposelnosti.

1.3 Metode proučevanja

Pri izdelavi diplomske naloge se bom v teoretičnem delu osredotočila na uporabo metode deskripcije za opisovanje teoretičnih vidikov inflacije. V empiričnem delu sledi uporaba analitičnih metod, zlasti izračunavanje različnih vrst koeficientov dinamike, tudi strukturnih deležev, tudi koeficientov korelacije in preprostejšje različice regresijske analize. Osnovni vir podatkov za uresničevanje empirične analize bodo podatki Statističnega urada Republike Slovenije in Eurostat.

Analiza inflacije je omejena na slovensko gospodarstvo. Teoretične in empirične literature z obravnavanega področja je dovolj, zato ne pričakujem posebnih omejitev pri uresničevanju zastavljenih ciljev.

2 TEORETIČNI VIDIKI INFLACIJE

Izraz inflacija izvira iz latinske besede »inflatio«, kar pomeni napihnjenje oziroma »napihovanje« prometa s plačilnimi sredstvi. Prevelika količina denarja v odnosu na blago ustvarja motnje med ponudbo in povpraševanjem in vodi k višjim cenam. Pojem inflacije se je verjetno prvokrat uporabil v Ameriki, kjer je v obdobju državljanske vojne, med letoma 1861 in 1865, prišlo do hitrega skoka cen in naraščanja denarnega obtoka. Zgodovinsko gledano so pojav inflacije poznali že v starem Rimu, ko so se vojskovodje vračali z zaplenjenim zlatom; srednji vek je imel inflacijo zaradi pretapljanja in ponovnega kovanja denarja; po odkritju Amerike je nastopilo v Evropi obdobje »zlate inflacije«, v osemnajstem stoletju je v Franciji velika emisija papirnatega denarja povzročila inflacijo; le-to izzovejo napoleonske vojne itd.. Dvajseto stoletje nazivamo stoletje inflacije, kar velja še posebno od začetka prve svetovne vojne (1914) naprej. Po prvi svetovni vojni je začela padati kupna moč valut skoraj vseh držav. Celo najstabilnejše valute kot na primer frank nevtralne Švice in ameriški dolar so takrat izgubili polovico svoje kupne moči. V Nemčiji, Avstriji, SZ, Poljski in nekaterih drugih državah so se pojavljali dolgotrajni inflacijski procesi, katerih posledica se je kazala v zmanjšanju vrednosti denarne enote na tisoč in manjši del nekdanje vrednosti (Perišin 1965, 9).

2.1 Definicija inflacije

Inflacija je proces nenehne rasti cen oziroma nenehnega padanja vrednosti denarja. Ta definicija se nanaša na simptome inflacije, ne pove pa nam nič o vzrokih in posledicah inflacije. Inflacija ne pomeni enkratno ali kratkotrajno zvišanje splošne ravni cen. Podobno tudi povečanje cen po recesiji v fazi okrevanja ni inflacija. Samo v primeru, ko je porast cen ireverzibilna, lahko govorimo o inflaciji. Poudariti moramo, da se inflacija ne nanaša na porast cen enega proizvoda ampak na porast splošne ravni cen (Frisch 1990, 9–11).

Glede na vzroke in posledice inflacije ter določene karakteristike inflacijskega procesa ločimo naslednje tipe definicije inflacije:

1. Inflacija je stanje splošnega presežka povpraševanja, v katerem preveč denarja povprašuje po premalo dobrinah.
2. Inflacija pomeni dvig zaloge denarja ali denarnih dohodkov in to skupnih ali per capita.
3. Inflacija pomeni dvig ravni cen z nekimi dodatnimi karakteristikami oziroma pogoji, inflacija je nepopolno pričakovana in vodi v nadaljnji porast, ne povzroča povečanje zaposlenosti in realnega outputa, izhaja iz »strani denarja«, merimo jo z mrežo cen indirektnih dejavnikov in subvencij in / ali je ireverzibilna.

4. Inflacija pomeni padec zunanje vrednosti denarja, ki jo merimo s tečaji tuje valute, s ceno zlata, lahko pa se kaže kot presežek povpraševanja po zlatu ali tuji valuti.

Prva dva tipa definicije inflacije sta vzročna. V prvem primeru inflacija sledi povpraševanju na trgu dobrin. V drugem tipu pa je inflacija pojasnjena kot rezultat spremembe v ponudbi denarja. Tretji tip definicij inflacije izhaja iz simptomov inflacije in zahteva porast v splošni ravni cen. Pri četrtem tipu definicije inflacije merimo inflacijo z premiki v menjalnem tečaju. To je metoda, primerna za odprta gospodarstva pod določenimi pogoji (Frisch 1990, 9–11).

2.2 Oblike inflacije

Vsebina tega poglavja temelji na naslednjih referenčnih virih: (Samuelson in Nordhaus 2002), (Žižmond idr. 2005), (Setnikar–Cankar in Hrovatin 2007), (Plešec in Marzidovšek 2000). Izhajajoč iz navedenih referenčnih virov, lahko inflacijo razvrstimo po kriterijih intenzivnosti, pričakovanj, glede na spremembo relativnih cen in glede na vzroke. Vse te različne tipe inflacije podrobneje opisujemo v nadaljevanju.

2.2.1 Po intenzivnosti inflacijo ločimo na nizko, galopirajočo in hiperinflacijo

Omenjene vrste razlikujemo glede na stopnjo, po kateri cene naraščajo. Rast cen, ki ne preseže 2-3 % ter ne prinaša visokih inflacijskih pričakovanj, imenujemo nizka inflacija. Označujejo jo cene, ki rastejo predvidljivo in počasi. Opredeliti jo utegnemo kot enoštevilčne letne inflacijske stopnje. Značilna je za stabilna in razvita gospodarstva. Ekonomski subjekti so pripravljene sklepati dolgoročne pogodbe, ker ocenjujejo, da se cene ne bodo pretirano oddaljile od zatečene ravni. Ekonomski subjekti zaupajo denarju, zato ga imajo tudi v povsem likvidnih oblikah, kot je npr. gotovina. Ocenjujejo, da bo gotovina zaradi stabilnih cen v prihodnosti skoraj enako vredna kot znaša njena vrednost danes.

Nenehno, še hitrejšo rast cen imenujemo galopirajoča ali pospešena inflacija. O pospešeni inflaciji govorimo, ko se cene povečajo med 10 % in 200 % na leto. Čeprav se cene za več kot 10 % letno občasno povečajo tudi v razvitih gospodarstvih, pa je pospešena inflacija značilna predvsem za gospodarstva v razvoju. Ko visoke stopnje rasti cen postanejo stalnica, se pričenejo v ekonomiji kazati motnje. Običajno pride do uvedbe indeksacije, pri čemer so pogodbe vezane na inflacijo ali pa na gibanje vrednosti tuje valute. Denar v razmerah pospešene inflacije hitro izgublja vrednost, realne obrestne mere pa so zelo nizke oziroma v večini primerov zelo negativne. Zaradi manjšanja vrednosti denarja se ga želijo ekonomski subjekti čim prej znebiti, zato veliko in tudi neracionalno trošijo in kopičijo zaloge blaga. Zaradi nizkih obrestnih mer pride do motenj na finančnih trgih, predvsem na trgu posojil, saj zaradi negativnih

donosov ekonomski subjekti s presežki sredstev niso pripravljeni odobravati novih posojil.

Nenavadno oziroma visoko naraščanje ravni cen pa imenujemo hiperinflacija, kjer denar izgubi funkcijo hranilca vrednosti in delno tudi funkcijo menjalnega sredstva. V izjemnih primerih, ko se stopnje rasti cen povzpnejo nad 200 % letno, govorimo o hiperinflaciji. Posledice hiperinflacije so še bolj resne kot v primeru pospešene inflacije. Tipičen primer hiperinflacije iz zgodovine je Nemčija, v kateri so v dvajsetih letih prejšnjega stoletja stopnje rasti cen na letni ravni presegle 1.000.000.000 %. Zaradi hiperinflacije pride v gospodarstvu do občutnega padca realnega povpraševanja po denarju, saj se ekonomski subjekti zaradi hitre rasti cen in posledično upadanja vrednosti denarja želijo, le-tega čim hitreje znebiti. Značilnost hiperinflacije je, da relativne cene postanejo izrazito nestabilne. Realne plače zaradi izrednih censkih premikov zelo nihajo celo na mesečni ravni, zaradi česar se v ekonomiji ustvarjajo neenakosti. Posledica je tudi zmanjšanje vrednosti premoženja. Zaradi hitre rasti cen so učinki na premoženje negativni, čeprav inflacija na različne oblike premoženja ne vpliva v enakem obsegu. V tem primeru pride do neenakomernega vpliva na premoženje ekonomskih subjektov, kar v ekonomiji sproža dodatna neravnotežja.

Pred dvajsetim stoletjem hiperinflacije skorajda niso poznali, ker ni bilo papirnatega denarja, pač pa zlato in srebro. Prvič se je pojavila za časa francoske revolucije. Zaježiti so jo poskušali tako, da so obglavljali pod giljotino vse, ki niso upoštevali cenovnega nadzora, ki ga je predpisala vlada. S hiperinflacijo so se soočile tudi Avstrija, Nemčija, Madžarska, Poljska in Rusija med obema svetovnima vojnama. V Nemčiji je hiperinflacija povzročila bankrot nemškega srednjega razreda, kar je odprlo pot Hitlerjevemu pohodu na oblast. Znano je, da so plače izplačevali tudi večkrat dnevno. Zabavne so zgodbe o inflacijskih časih takoj po drugi svetovni vojni v Avstriji. Ljudje so menda naročali dva vrčka piva istočasno, ker so se tako izognili podražitvi. Raje so se vozili s taksiji, ker so jih plačali ob koncu vožnje, medtem ko bi bilo potrebno avtobus plačati na začetku. Zgovorna je tudi zgodba o ženski, ki je v košari prenašala večjo količino denarja. Košaro so ji ukradli, denar pa pustili.

V povojni zgodovini sta najbolj znani bolivijska (leta 1985) pa tudi jugoslovanska hiperinflacija. Leta 1989 so v bivši Jugoslaviji cene letno narasle za več kot 1300 %. Časi, ko so cene naraščale za več kot 50 % mesečno, še niso povsem zbledel spomin povprečnega Slovenca. Glavni krivec za hiperinflacijo naj bi bila država, ki ima prekomerne apetite in zato troši veliko večji delež bruto domačega proizvoda, kot ga zbere z davki. Praviloma to stori tako, da tiska denar in s tem povečuje količino denarja v obtoku. Ker ni več proizvedenega blaga za delitev, višja količina denarja pripelje do zvišanja cen.

2.2.2 Glede na pričakovanja je inflacija lahko anticipirana ali neanticipirana

Običajno je inflacija vztrajen pojav, stopnje rasti cen pa je z ukrepi ekonomske politike precej težko znižati. Temeljni razlog za takšno vztrajnost inflacije je vpetost pričakovanj v oblikovanje plač in cen. Ko podjetja oz. sindikati določajo cene oz. plače, se v njihovih odločitvah odražajo tudi pričakovanja glede prihodnjega gibanja cen. To je še posebej očitno v razmerah, ko je inflacija visoka, saj podjetja in sindikati visoke stopnje rasti cen takoj vključijo v svoje odločitve o cenah oz. o plačah. Posledica takšne odločitve so višje cene ter plače, ki so ponovno razlog za nova pričakovanja glede inflacije. Predvsem za visoka inflacijska pričakovanja zato rečemo, da poganjajo sama sebe. Zaradi časa in stroškov, povezanih s spremembo pričakovanj ter prilagajanjem cen in plač, lahko osnovno inflacijo spremenijo le večji šoki in spremembe v ekonomski politiki.

O pričakovani oz. anticipirani inflaciji govorimo, kadar ekonomski subjekti v narodnem gospodarstvu pričakujejo, da bo raven cen začela naraščati. Pričakovanja namreč določajo in označujejo učinek inflacije kadar pa je naraščanje ravni cen nenadno, govorimo o nepričakovani oz. neanticipirani inflaciji. Le nepričakovana inflacija realno negativno vpliva na proizvodnjo in zaposlitev.

Običajno se spremembe cen nepričakovane, saj velikokrat presenetijo celo strokovnjake, ki se z njenim napovedovanjem poklicno ukvarjajo. V splošnem lahko rečemo, da ima neanticipirana inflacija večji učinek na razporeditev dohodka in premoženja, kot pa na ekonomsko učinkovitost gospodarstva. Nepričakovan dvig cen namreč nujno povzroči, da so nekateri ekonomski subjekti bolj revni in da drugi ekonomski subjekti postanejo zaradi tega bolj bogati, s čimer prihaja v ekonomiji do negotovosti. Učinek na prerazporeditev dohodka je v veliki meri odvisen od obsega spremembe cen. Pospešena inflacija oz. hiperinflacija sta v tem primeru brez dvoma bolj škodljivi kot zmerne stopnje rasti cen.

2.2.3 Glede na spremembo relativnih cen je inflacija lahko ravnovesna ali neravnovesna

O ravnovesni inflaciji govorimo, ko ostanejo relativne cene nespremenjene. Če se cene spremenijo za enako stopnjo vsako leto in je inflacija zato anticipirana, hkrati pa ne pride do sprememb v relativnih cenah, kar pomeni, da rastejo cene vseh proizvodov, plače in najemnine za enak odstotek, v gospodarstvu ne bo prišlo do nobenih negativnih učinkov na obseg proizvodnje, učinkovitost ali prerazporejanje dohodkov. V tem primeru se namreč ekonomski subjekti popolnoma prilagodijo inflaciji, hkrati pa se njihovi dohodki popolnoma prilagodijo cenam.

Bolj realna predpostavka je, da se zaradi inflacije spremenijo relativne cene. Do tega pride največkrat zato, ker so vse nominalne kategorije v narodnem gospodarstvu

inflaciji ne prilagodijo popolnoma. Gotovina je primer najbolj likvidne oblike denarja, na katero ekonomski subjekti niso upravičeni do obresti. Vsaka rast cen zato znižuje realno vrednost gotovine. Tudi zato se želijo ekonomski subjekti v inflacijskih razmerah čim prej znebiti gotovine ali vpoglednih vlog na računih, ki ne prinašajo visokih obresti, saj so lahko le-te v obdobjih višje inflacije celo realno negativne. Zato ekonomisti govorijo o t. i. »shoe leather costs«, s čimer označujejo pojav, ko ekonomski subjekti v inflacijskih razmerah veliko resursov in časa porabijo za upravljanje z denarnim premoženjem. Kljub temu pa študije dokazujejo, da so stroški te vrste razmeroma nizki.

Zaradi inflacije prihaja tudi do t. i. »menu costs«, ki so povezani z dejstvom, da je ob spremembah cen treba spreminjati cene na prodajnih policah, tiskati nove kataloge ipd.. Velikokrat se dogaja tudi, da so izdatki države fiksirani v nominalnih zneskih, zaradi česar njihovi prejemniki v primeru inflacije prejmejo realno nižjo vrednostjo, s čimer so običajno prizadeti dohodki skupin prebivalstva, ki uživajo nižjo raven socialne varnosti. Hkrati se zaradi inflacije zmanjšuje informacijska vrednost cen, saj je zaradi hitrega in pogostega spreminjanja cen močno otežena primerjava cen konkurenčnih proizvodov.

Dejansko je v večini primerov inflacija tako neravnovesna, torej se spreminjajo relativne cene, kot neanticipirana. Zato prihaja zaradi visoke in nepričakovane rast cen do prerazporeditve dohodka ter premoženja, hkrati pa se zaradi neravnovesne inflacije zmanjšuje učinkovitost narodnega gospodarstva. Hkrati je treba poudariti, da do zniževanja realnih dohodkov prebivalstva v inflacijskih obdobjih ne prihaja zgolj zaradi višje splošne ravni cen, temveč predvsem zaradi sprememb v relativnih cenah. Tudi če predpostavimo, da je splošna raven cen nespremenjena, bi v primeru naraščajočih relativnih cen nafte zaradi tega škodo utrpela gospodinjstva ter države, ki so neto uvoznice nafte. Tabela 2.1 povzema ugotovitve glede stroškov inflacije v primeru različnih kombinacij (ne)ravnovesne in (ne)anticipirane inflacije.

Tabela 2.1 Stroški inflacije

	Ravnovesna inflacija	Neravnovesna inflacija
Anticipirana inflacija	ni stroškov	manjša učinkovitost
Neanticipirana inflacija	prerazdelitev dohodka in premoženja	prerazdelitev in manjša učinkovitost

Vir: Žižmond idr. 2005, 184.

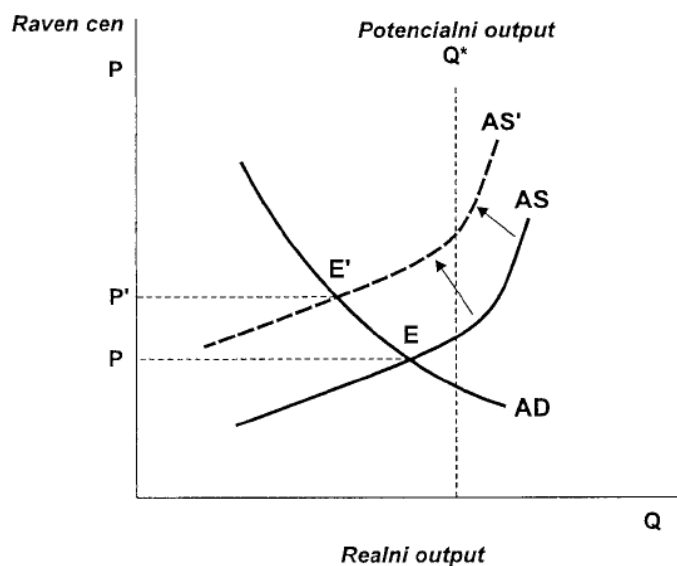
2.2.4 Glede na vzroke je inflacija lahko stroškovna, povpraševalna ali inercialna

Inflacijo, ki izhaja iz rastočih stroškov v obdobjih visoke brezposelnosti in neizkoriščenih virov, imenujemo stroškovna oz. ponudbena inflacija.

V drugi polovici dvajsetega stoletja se je inflacijski proces nekoliko spremenil, in sicer danes cene potujejo bolj kot ne le še navzgor, tako v recesiji kot v ekspanziji, le da v slednji še hitreje. Današnja inflacija se od klasične dohodkovne razlikuje po tem, da se plače in cene pričnejo dvigovati, še preden je dosežena točka polne zaposlenosti. Ta fenomen se imenuje stroškovna («cost-push») inflacija ali inflacija šoka ponudbe. Torej inflacijo, ki izhaja iz rastočih stroškov v obdobjih visoke brezposelnosti in neizkoriščenih virov, imenujemo stroškovna inflacija. Ekonomisti to vrsto inflacije pogosto razlagajo s plačami, ki predstavljajo pomemben del poslovnih stroškov. Leta 1982, na primer, ko je bila stopnja brezposelnosti skoraj 10 %, so plače porasle za 5 %. Plače običajno porasejo celo v recesiji, ker so to upravljane cene, in zaradi močnega odpora do zmanjševanja plač.

Od sedemdesetih let so stroškovni šoki pogosto prihajali do velikih sprememb v cenah nafte in hrane ter gibanja deviznih tečajev. Leta 1973, 1978 in spet kratek čas leta 1990 so se države ukvarjale z lastnimi makroekonomskimi vprašanji, ko se je pojavilo hudo pomanjkanje na naftnih trgih. Cena nafte je močno porasla in poslovni stroški so se povečali. Rezultati niso bili enaki v vseh teh primerih, toda v vsakem od teh obdobj je močan izbruh stroškovne inflacije sledil povečanju cen nafte. Včasih so stroškovni šoki celo ugodni. Na primer ugodni trendi pri zdravstvenih stroških in devizni tečaj dolarja sredi devetdesetih let dvajsetega stoletja sta v Združenih državah Amerike upočasnila dvigovanje krivulje agregatne ponudbe.

Slika 2.1 Nastanek ponudbene (stroškovne) inflacije

Simboli: P – cena; Q – output; Q^* – potencialni output; AS – agregatna ponudba; AD – agregatno povpraševanje; E – ravnovesje

Vir: Žižmond in Strašek 1999, 333.

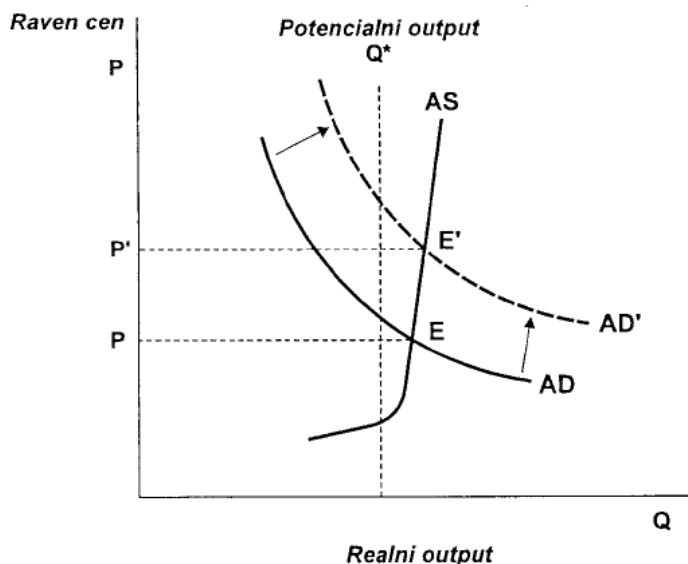
Slika 2.1 prikazuje gospodarstvo, ki je precej pod ravnjo polne zaposlenosti. V presečišču krivulj agregatne ponudbe AS in agregatnega povpraševanja AD se nahaja ravnovesje v točki E, raven cen je P. Zaradi porasta stroškov se krivulja AS premakne levo navzgor v AS' in ravnovesje se premakne iz točke E v točko E'. Rezultat tega je, da se cene dvignejo čeprav je gospodarstvo pod ravnjo polne zaposlenosti. Točka E' se nahaja pri višji ravni cen P' in nižji ravni outputa.

O povpraševalni oz. dohodkovni («demand-pull») inflaciji govorimo, kadar je vzrok inflacije presežno agregatno povpraševanje, ki povzroči premik funkcije agregatnega povpraševanja. Ta inflacija se pojavi, kadar agregatno povpraševanje narašča hitreje, kot pa proizvodne zmogljivosti gospodarstva, kar vleče cene navzgor, da uravnotežijo agregatno ponudbo in povpraševanje. Dejansko dolarji povpraševanja tekmujejo za omejeno ponudbo dobrin in tako potiskajo cene navzgor. Ko brezposelnost upade in delavci postanejo redki, se povečajo tudi plače in inflacijski proces se pospeši.

Inflacijo povpraševanja pogosto vidimo na delu, ko se država zanaša na denar za financiranje svojih izdatkov. Hitra rast ponudbe denarja poveča agregatno povpraševanje, ki nadalje poviša raven cen. V tem primeru je smer vzročnosti jasna. Izhaja iz rasti ponudbe denarja in deluje preko rasti agregatnega povpraševanja, ki končno zviša inflacijo. Torej, ko je nemška centralna banka med letoma 1922 in 1923 tiskala milijarde in milijarde papirnatih mark in so te prišle na trg pri iskanju kruha ali stanovanja, ni bilo nič čudnega, da je nemška raven cen poskočila milijardokrat in povsem razvrednotila denar. To je bila podivjana inflacija povpraševanja. To smo videli

ponovno, ko je ruska vlada v zgodnjih devetdesetih letih dvajsetega stoletja financirala proračunski deficit s tiskanjem rubijev. Rezultat je bila inflacijska stopnja povprečno 25 % na mesec.

Slika 2.2 Nastanek inflacije povpraševanja

Simboli: P – cena; Q – output; Q^* – potencialni output; AS – agregatna ponudba; AD – agregatno povpraševanje; E – ravnovesje

Vir: Žižmond in Strašek 1999, 332.

Slika 2.2 prikazuje gospodarstvo, ki se nahaja nad ravnjo potencialnega outputa. Na ordinatni osi prikazujemo ceno P, na abscisni osi pa realni output Q. Predpostavimo, da je gospodarstvo v začetnem ravnovesju v točki E, kjer se sekata krivulji agregatnega povpraševanja AD in agregatne ponudbe AS. Raven cen je v točki P. Dodatno povpraševanje potisne krivuljo agregatnega povpraševanja v desno na AD'. Ravnovesje se premakne iz točke E v E'. Na tej višji ravni povpraševanja, je cena narasla iz P na P'. Ker je krivulja agregatne ponudbe strmo nagnjena, bo povečano povpraševanje v glavnem povzročilo rast ravni cen, v manjši meri pa porast realnega outputa.

V sodobno razvitih gospodarstvih, kot so Združene države Amerike, je inflacija zelo inercialna. To pomeni, da se bo nadaljevala po isti stopnji, dokler je ne bodo spremenili ekonomski dogodki. Inercialna stopnja inflacije je pričakovana in je vgrajena v gospodarske pogodbe in neformalne dogovore. Pojavi se, kadar se krivulji agregatnega povpraševanja in agregatne ponudbe premikata hkrati po enaki stopnji navzgor. Druga imena, ki jih včasih slišimo za ta pojav so: osnovna, temeljna ali pričakovana stopnja inflacije. Inercialna inflacija lahko vztraja na isti stopnji toliko časa, dokler večina ljudi pričakuje, da bo ostala inflacija na isti stopnji. Pri teh pogojih je inflacija vgrajena v sistem. Toda zgodovina kaže, da inflacija ne ostane dolgo mirna oz.

brez šokov. Inflacija se spremeni le, če pride do šoka, takrat se lahko zniža ali dvigne nad svojo inercialno stopnjo. Šoki pa so npr. spremembe v agregatnem povpraševanju, gibanja v tujih menjalnih tečajih, visoka ali nizka brezposelnost, hiter porast cen nafte, slaba žetev ali pa vojna. Glavne vrste šokov so povpraševalni (demand-pull) in ponudbeni šoki (cost-push).

2.3 Monetarna teorija inflacije

Monetarna teorija inflacije ima zaledje v t. i. klasični teoriji, bistvo klasične teorije pa je zajeto s t. i. kvantitetno enačbo. S kvantitetno enačbo je pojasnjena dolgoročna zveza med količino denarja v obtoku in ravni cen, pri čemer igra pomembno vlogo t. i. obtočna hitrost denarja. Za slednjo so zagovorniki klasične šole predpostavljali, da je praviloma stabilna (konstantna) in da se spreminja le, če nastopijo strukturne spremembe v ekonomiji. To pa pomeni, da je rast cen v narodnem gospodarstvu odraz rasti količine denarja v obtoku. To je monetaristična vzročna definicija inflacije, ki domneva dve stvari. Prvič ta definicija domneva presežek agregatnega povpraševanja nad agregatno ponudbo. Vzrok za ta presežek povpraševanja je preveč denarja v gospodarstvu. Ta definicija inflacije trdi, da je inflacija posledica pritiska povpraševanja in je ne morejo povzročati faktorji ponudbe. Druga domneva te definicije je, da povzročitev inflacije gre od ponudbe denarja k nivoju cen. Porast v ponudbi denarja vodi v povečanje ravni cen. Pri tem pa moramo upoštevati transmisijski mehanizem. Če domnevamo »market clearing« in začnemo z ravnovesjem na denarnem trgu. Zato da bi ponovno vzpostavili ravnovesje, bo del viška denarja porabljen za nakup dobrin in storitev. Ker je količina dobrin in storitev določena neodvisno od denarja in je povezana z ponudbo dela, bo prišlo do povečanja povpraševanja na trgu dobrin. To povečano povpraševanje bo vršilo pritisk na cene, da bi se dvignile in bi se znova vzpostavilo ravnovesje na trgu dobrin. Porast v ponudbi denarja potisne krivuljo agregatnega povpraševanja v desno, in ob predpostavki fiksne krivulje agregatne ponudbe se cene dvignejo (Shone 1989, 268–269).

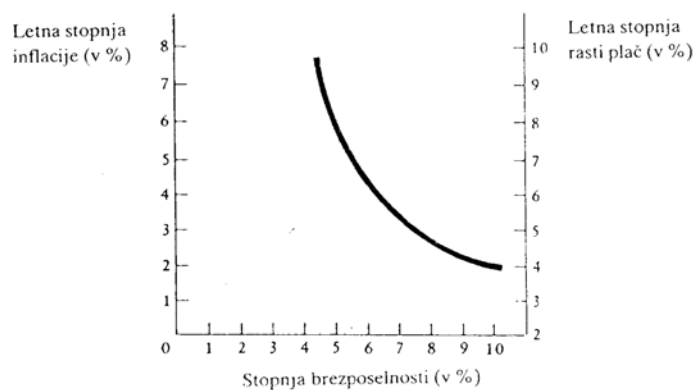
Monetarna teorija temelji na izhodišču, da so kapitalistična tržna gospodarstva inhererno stabilna, razen če jih ne zmoti nepričakovana denarna rast. Če pride do motenj, se bo gospodarstvo hitro povrnilo v bližino dolgoročnega ravnovesja ob naravni stopnji brezposelnosti. Zaradi tega dvomijo v potrebo po diskrecijski politiki uravnavanja agregatnega povpraševanja. Trdijo, da take politike ne morejo biti učinkovite, in se jih zato naj ne uporablja za stabilizacijo gospodarstva. Sprejemajo sicer tezo, da politika agregatnega povpraševanja kratkoročno lahko vpliva na brezposelnost, vendar menijo, da država s takimi ukrepi ne more privedi do trajnega znižanja ravni brezposelnosti. Monetaristi utemeljujejo, da čista fiskalna ekspanzija, brez prilagojene monetarne ekspanzije, lahko vpliva na proizvod in zaposlenost na kratek rok, na dolgi rok pa ne bo imela nikakršnega učinka. Tudi disrekcijaska monetarna politika lahko

vpliva na proizvod in zaposlenost v kratkem roku, vendar bo zaradi dolžine in variabilnosti časovnih odlogov učinkovanja v končni posledici taka denarna politika destabilizirajoča. Monetaristi svetujejo državi, ki želi znižati naravno stopnjo brezposelnosti, da naj raje namesto makroekonomskih politik uporablja mikroekonomske politike ali tako imenovano politiko ponudbe, ki so usmerjene v izboljšanje strukture trga dela in strukture gospodarstva (Senjur 1993, 123–124).

Glede inflacije monetaristi trdijo, da je inflacija v bistvu monetarni pojav in je posledica pretirane denarne rasti. Na kratek rok priznavajo izmenjavo med inflacijo in brezposelnostjo, vendar trdijo da potem, ko ljudje povsem uskladijo svoja inflacijska pričakovanja, izmenjava izgine in nastane navpična dolgoročna Phillipsova krivulja ob naravni stopnji brezposelnosti. Ideja o navpični Phillipsovi krivulji ima za posledico stališče, vsak poskus zadrževanja brezposelnosti pod naravno stopnjo z diskrecijskimi ukrepi uravnavanja povpraševanja vodi samo do pospeševanja inflacije (Senjur 1993, 125).

Povečanje denarne ponudbe po ustaljeni stopnji bo gospodarstvo sčasoma privedlo k umiritvi na ravni naravne stopnje brezposelnosti in z ustaljeno stopnjo inflacije. Monetaristi skratka svetujejo, da naj se namesto diskrecijske politike uravnavanja povpraševanja uporablja monetarno pravilo, da bi se tako izognili gospodarski nestabilnosti (Senjur 1993, 125).

Slika 2.3 Kratkoročna Phillipsova krivulja

Vir: Kračun idr. 1991, 137.

Slika 2.3 prikazuje kratkoročno Phillipsovo krivuljo. Ta krivulja prikazuje povezavo med brezposelnostjo, inflacijo in rastjo plač. Na abscisi imamo stopnjo brezposelnosti, desna ordinata prikazuje letne stopnje rasti nominalnih plač, leva ordinata pa prikazuje letne stopnje inflacije. Zaradi poenostavitve upoštevamo predpostavko o 2 % konstantni stopnji rasti produktivnosti dela. Če opazujemo zvezo med brezposelnostjo in letno stopnjo rasti plač vidimo, da je pri nizki stopnji brezposelnosti stopnja rasti plač velika, kar je posledica pomanjkanja delovne sile. V

primeru visoke stopnje brezposelnosti pa je letna stopnja rasti plač majhna, kar je posledica presežka delovne sile. Če pa opazujemo zvezo med brezposelnostjo in inflacijo, vidimo, da je v primeru nizke stopnje brezposelnosti stopnja inflacije visoka in obratno. Ti zvezi naj bi bili stabilni. Bistvo Phillipsove krivulje je v trade-offu med nižjo stopnjo brezposelnosti in višjo stopnjo inflacije oziroma med višjo stopnjo brezposelnosti in nižjo inflacijo pri tem pa moramo upoštevati nagnjenost Phillipsove krivulje. Če je preveč položna, bo reduciranje inflacije povzročilo prevelik porast brezposelnosti in obratno. Pokazalo se je, da ekonomsko politiko ni mogoče voditi samo na podlagi Phillipsove krivulje, ker se je pokazalo, da je zveza med inflacijo in brezposelnostjo nestabilna (Samuelson 1998, 590).

Torej, če hoče vlada obdržati brezposelnost pod njeno naravno ravno, bo to vodilo v višjo raven inflacije, to pa bo vodilo v porast pričakovane inflacije, ki pa bo še bolj dvignila dejansko raven inflacije. Dodaten element monetaristov je, da ima monetarna politika večji vpliv na nominalen dohodek kot fiskalna politika. Dodatno pa moramo razložiti, razdelitev porasta nominalnega dohodka na del, ki je posledica porasta razvoja cen in del, ki se nanaša na porast realnega dohodka. Poglavitna razlika med klasično teorijo in monetaristično teorijo je ta, da monetaristična upošteva Phillipsovo krivuljo in je odvisna od Okunovega zakona (Shone 1989, 274).

2.4 Inflacija z vidika Keynesianske teorije

Podlaga keynesianskega pogleda na vlogo in vodenje makroekonomske politike je prepričanje, da so kapitalistična tržna gospodarstva inherentno nestabilna. V primeru motenj in če so prepuščena sama sebi, bodo rabila dolgo časa, da se bodo povrnili v bližino polnozaposlitvenega ravnovesja. Razlog za to je v počasnem prilagajanju plač in cen. Glede na počasno samouravnovešenje gospodarstva, keynesianci menijo, da je potrebna intervencijska politika, in trdijo, da država lahko, in zatorej tudi naj, uporabi diskrecijsko politiko uravnavanja povpraševanja zaradi stabilizacije gospodarstva. Keynesianci na splošno dajejo med instrumenti ekonomske politike prednost diskrecijski uporabi fiskalne politike. Menijo namreč, da je učinkovanje fiskalne politike na raven agregatnega povpraševanja neposrednejše in predvidljivejše v primerjavi z učinkovanjem monetarne politike (Senjur 1993, 122).

Za razlago inflacije je keynesianska ekonomika vključila analizo Phillipsove krivulje. Mnogi keynesianci menijo, da dolgoročna Phillipsova krivulja ni vertikalna in da država lahko in tudi naj zasleduje ciljno nezaposlenost s pomočjo diskrecijske politike uravnavanja povpraševanja. Taka politika bo vpletla inflacijo zaradi izmenjave med brezposelnostjo in inflacijo. Vendar verjamejo, da je mogoče dolgoročno Phillipsovo krivuljo premakniti navzdol, kar pomeni, da je mogoče dosežati nižjo raven inflacije ob vsaki dani stopnji brezposelnosti, in sicer z uporabo dohodkovnih in cenovnih politik (Senjur 1993, 123).

Keynesianska teorija je bolj razlaga zaposlenosti oziroma nezaposlenosti kot pa inflacije. Po drugi strani inflacijo pripisuje preveliki ravni efektivnega povpraševanja. Izraz efektivno povpraševanje ni v celoti pojasnjen in ga moramo ločiti od efektivnega povpraševanja, ki se nanaša na krivuljo, ki povezuje raven izdelkov pri vsaki ravni dohodka. Po drugi strani se efektivno povpraševanje nanaša na točko na krivulji efektivnega povpraševanja, ki jo določi podjetje s svojo odločitvijo, kaj bo proizvajalo. Podjetje pa sprejme odločitev na podlagi njihovega mišljenja, kje bo raven povpraševanja v prihodnosti.

Keyns ni predpostavil fiksne cene in je trdil, da bodo cene narasle, kadarkoli bo agregatno povpraševanje kratkoročno naraslo. Do prve inflacije pride takrat, ko porastejo cene, ne da bi porasel output. Inflacija se bo pojavila takrat, ko agregatni izdatki narastejo tako, da je ravnovesna raven dohodka nad ravnijo polne zaposlenosti. Velikost inflacije je odvisna od inflacijske vrzeli, oz. vrednost zelenih izdatkov pri ravni polne zaposlenosti dohodka minus vrednost agregatne ponudbe. Vzrok inflacije je prevelika raven efektivnega povpraševanja.

To je vzročna definicija inflacije. Inflacija je posledica prevelike ravni povpraševanja. Vzrok za presežek povpraševanja je razložen s tem, da poskuša ekonomski sistem zapraviti več kot je vrednost proizvedenega outputa. Da bi to bila utemeljena definicija inflacije, je potrebno razložiti zakaj izdatki vztrajno presegajo vrednost, ki je proizvedena. Zato so keynesianski ekonomisti izvršili podrobno študijo komponent agregatnih izdatkov predvsem potrošnje in investicij, upoštevali so tudi raven državne potrošnje in neto izvoz gospodarstva. Inflacija je posledica premika krivulje agregatnega povpraševanja v desno. Z keynesianskim poudarkom na fiskalni politiki, bo to zahtevalo vztrajno rast državne potrošnje (Shone 1989, 269–270).

3 EMPIRIČNI VIDIKI INFLACIJE V SLOVENIJI

3.1 Analiza dinamike ključnih indeksov splošne ravni cen

Kot glavni kazalec splošne ravni cen oziroma za merilo inflacije se vse od leta 1998 v Sloveniji uporablja indeks cen življenjskih potrebščin (ICŽP). Pred tem pa se je uporabljal indeks cen na drobno (ICND). Za mednarodne primerjave pa je Statistični urad Republike Slovenije leta 2001, podobno kot ostale države EU, pričel računati še harmoniziran indeks cen življenjskih potrebščin (HICŽP), katerega obveznost računanja izhaja iz pravnih predpisov EU. Omenjena indeksa sta oblikovana na metodoloških osnovah, ki so primerljive tudi s prakso drugih držav (SURS 2008f, 1).

Indeks cen na drobno je v Sloveniji veljal za uradnega kazalca gibanja splošne ravni cen oz. inflacije dobrih 40 let. V večini evropskih držav pa so se uporabljali (in se še uporabljajo) kot merilo inflacije in tudi za druge namene, tako imenovani indeksi cen potrošnih dobrin («Consumer Price Indices»). Ti indeksi, ki so po ekonomski vsebini in metodoloških osnovah sorodni našemu indeksu cen življenjskih potrebščin, so kasneje služili tudi kot osnova za oblikovanje harmoniziranega indeksa cen življenjskih potrebščin, tako pri nas, kot v tujini (SURS 2008e, 1).

Indeks cen na drobno se je kot glavni kazalnik splošne ravni cen oz. inflacije uporabljal do konca leta 1997, od leta 1998 pa to nalogo opravlja indeks cen življenjskih potrebščin. Leto 2005 je bilo zadnje leto, v katerem se je še računal omenjeni indeks. Ta indeks je kazal spremembe drobnoprodajnih cen izdelkov in storitev z vidika strukture prodaje le-teh na domačem trgu ne glede na namen njihove nadaljnje uporabe in ne glede na vrsto potrošnika. Uteži so temeljile na podatkih o strukturi izdatkov za življenjske potrebščine, ter na strukturi prodaje v trgovini na drobno. Uteži so sicer spreminjali vsako leto; takrat so obenem vnesli tudi manjše spremembe v seznam proizvodov.

Najpomembnejša razlika med indeksom cen na drobno in indeksom cen življenjskih potrebščin je bila uteževalna (ponderacijska) shema. Manjše razlike med njima so bile pri zajemu izdelkov in storitev. Tako na primer v izračun indeksa cen življenjskih potrebščin niso bili zajeti izdelki, ki niso bili namenjeni za končno porabo (npr. določeni predstavniki, ki so namenjeni za reprodukcijske namene), v indeksu cen na drobno pa so bili ti izdelki upoštevani. Hkrati pa so bile v izračunu indeksa cen življenjskih potrebščin upoštevane nekatere storitve, ki niso bile vključene v izračun indeksa cen na drobno (npr. hrana in pijača v gostinstvu) (SURS 2008j).

Ena izmed nalog, ki jih je Slovenija morala izpolniti pred vstopom v EU, je bila tudi uskladitev metodologije in oblikovanje ustreznega merila za spremljanje inflacije z namenom mednarodne primerjave. Po preučitvi metodologij in značilnosti obeh indeksov cen, tj. indeksa cen na drobno in indeksa cen življenjskih potrebščin, ki jih je Statistični urad Republike Slovenije tedaj računal, so ugotovili, da je za merilo inflacije

primernejši indeks cen življenjski potrebščin (ICŽP), kateremu je bila leta 1997 s tem pripisana tudi primarna vloga (SURS 2008e, 1).

3.1.1 Indeks cen življenjskih potrebščin

Indeks cen življenjskih potrebščin (ICŽP oziroma angleško CPI – Consumer Price Index) je najpogosteje uporabljena in najbolj znana mera inflacije. ICŽP prikazuje stroške košarice proizvodov in storitev povprečnega gospodinjstva v določeni državi. ICŽP zajema širok spekter proizvodov in storitev, od hrane, pijač, oblačil, obutve, pohištva, avtomobilov, do vstopnic za kinopredstavo, ogrevanja in počitniških paketov. Da bi lahko izračunali ICŽP, moramo cene posameznih proizvodov oziroma storitev tehtati oziroma jim določiti pomen, ki ga imajo v košarici nakupov povprečnega gospodinjstva. Za utež se uporablja delež izdatkov povprečnega gospodinjstva, ki ga leto nameni za nakup posamezne vrste blaga oziroma storitve v njegovih celotnih izdatkih. Delež izdatkov za nakup dobrin, na podlagi katerega se določijo uteži v ICŽP, se ugotavlja na podlagi anket gospodinjstev v rednih časovnih intervalih pet let. Število proizvodov, ki se uporabljajo v izračunu ICŽP, je od države do države različno, v Sloveniji pa se trenutno upoštevajo cene okoli 600 izdelkov in storitev. Izračun ICŽP lahko zapišemo z enačbo (Žižmond idr. 2005, 170):

$$IC\check{Z}P = \sum_{k=1}^n \text{Cena dobrine}_k \times w_k$$

pri čemer so:

- Cena dobrine_k – indeks cene blaga ali storitve,
- w_k – utež blaga ali storitev; vsota uteži je 100,
- n – število proizvodov (cca. 600 v Sloveniji).

3.1.2 Kako statistika izračunava indeks cen življenjskih potrebščin?

Statistični urad najprej določi košarico dobrin, ki jo bo spremljal. Vse proizvode, ki jih povprečni porabnik kupuje, razvrsti v skupine (npr. hrana, obleka itd.) in za vsako skupino izbere reprezentativne proizvode (npr. bel kruh, navadni jogurt itd. za hrano), saj vseh proizvodov določene skupine zaradi preštevilnosti ni mogoče spremljati.

Za vsak reprezentativni proizvod določi ponder oz. utež, ki ga ima ta proizvod, prav tako pa tudi za vsako skupino v celotni košarici življenjskih potrebščin. Ponder se določi glede na količino porabe določenega proizvoda oz. storitve v proračunu povprečnega porabnika. V našem primeru v tabeli 3.1 predpostavljamo, da predstavlja hrana 30 % izdatkov povprečnega porabnika, saj je njen ponder 0,30. Vsota ponderjev je seveda enaka 1.

Snemanje cen reprezentativnih proizvodov poteka v različnih trgovinah običajno enkrat mesečno. Ker se cene v različnih trgovinah v različnih mestih razlikujejo, statistika izračuna povprečno ceno reprezentativnega proizvoda.

Ko izračunamo povprečno ceno za vsak reprezentativni proizvod v določenem mesecu, sledi izračun mesečnega indeksa cen (I) za vsak reprezentativni proizvod.

Ko smo tako izračunali vse indekse cen, jih pomnožimo z ustreznimi ponderji znotraj skupine in pridobljene produkte seštejemo, da dobimo indekse cen za vsako skupino. Končni indeks cen pa dobimo tako, da še indekse cen vsake skupine pomnožimo z ustreznim ponderjem. Tako dobimo tehtani indeks cen za skupino. Ko seštejemo tehtane indekse cen za vse skupine, dobimo končni indeks cen življenjskih potrebščin (Setnikar-Cankar in Hrovatin 2007, 194).

Opisanemu postopku zlahka sledimo s pomočjo naslednje tabele:

Tabela 3.1 Izračun tehtanega indeksa cen

Skupina reprezentantov	Indeks cen	Ponder	Tehtani indeks
(1)	(2)	(3)	(4) = (2)*(3)
Hrana	102	0,30	30,60
Alkoholne pijače in tobak	100	0,03	3,00
Tkanine in konfekcija	101	0,10	10,10
Obutev in galanterija	103	0,05	5,15
Predmeti za stanovanje	104	0,18	18,72
Vozila in gorivo	104	0,14	14,56
Storitve	106	0,15	15,90
Drugo	105	0,05	5,25
Skupaj		1,00	103,28

Vir: Setnikar-Cankar in Hrovatin 2007, 195.

Na podlagi izračunov vidimo, da so se cene v mesecu t povečale v primerjavi z mesecem t-1 v povprečju za 3,28 %, kar je enako stopnji inflacije v mesecu t. Stopnja rasti cen je torej 3,28 % v opazovanem mesecu glede na predhodni mesec.

Letni indeks cen izračunamo iz mesečnih indeksov cen. Izračunavamo dva letna indeksa cen (Setnikar-Cankar in Hrovatin 2007, 195):

- Povprečni indeks cen. Uporabimo ga za deflacioniranje (ali inflacioniranje) vseh podatkov toka (na primer vseh podatkov v bilanci uspeha).
- Indeks cen december tekočega leta/december predhodnega leta. Uporablja se za deflacioniranje (ali inflacioniranje) podatkov stanja (na primer vseh postavk v bilanci).

3.1.3 Harmoniziran indeks cen življenjskih potrebščin

Harmonizirani indeks cen življenjskih potrebščin (HICŽP oz. angleško HICP – Harmonised index of Costumer Prices) je indeks Laspeyresove vrste, ki zajema vse kategorije COICOP/HICP (tj. klasifikacije individualne potrošnje po namenu, prilagojena za potrebe HICŽP). Je tudi primerljiv indeks cen življenjskih potrebščin, ki ga računajo vse države članice in se uporablja za merjenje inflacijskih stopenj. Harmonizirani indeksi cen življenjskih potrebščin za Slovenijo so na voljo od leta 2001 (podatki pred letom 2001 so ocene, ki temeljijo na nacionalnem indeksu cen življenjskih potrebščin).

SURS je začel z računanjem HICŽP kot samostojnim indeksom z letom 2001, vendar pa so se priprave in njegov razvoj začeli že prej. Prvi korak, ki je bil v okviru prilagajanja zahtevam procesa harmonizacije izveden, je bil prehod na novo klasifikacijo individualne porabe sredstev (COICOP/HICP) z letom 1997. V naslednjih fazah pa so se potem postopno uvajale tudi druge zahteve iz sprejetih uredb za to področje. Te so med drugim vplivale tudi na samo sestavo liste izdelkov in storitev za izračun indeksa, v katero so bili tako vključeni (SURS 2008c):

- z letom 1997: izdelki za vrtnarstvo in domače živali,
- z letom 1999: zdravstveno in kasko zavarovanje, nočitve v hotelih,
- z letom 2000: zdravila na recept, zdravstvene in zobozdravstvene storitve, počitnice v paketu, storitve socialnega varstva, računalniška oprema, upravne takse,
- z letom 2001: nekatere prevozne storitve, storitve mobilne telefonije in dostop do interneta, veterinarske storitve, storitve kabelskih operaterjev,
- z letom 2002: razširitev zajema zdravil, storitve bolnišnic, nekatere gostinske storitve, finančne storitve,
- z letom 2003: povečanje števila novih avtomobilov,
- z letom 2004: storitve visokošolskega izobraževanja,
- z letom 2005: rabljeni avtomobili,
- z letom 2006: borzne storitve, nekatere nove osebne storitve,
- z letom 2007: nekatere nove zdravstvene in zobozdravstvene storitve,
- z letom 2008: nekatera nova zdravila, povečanje števila rabljenih avtomobilov.

Prvih nekaj let so bile tako npr. v okviru osnovnega pokritja (»initial coverage«) nekatere bolj »težke« skupine kot so npr. zdravstvene in izobraževalne storitve, zajete le delno in se je potem pokritost oz. zajem izdelkov in storitev v njihovem primeru razširil postopno. Danes HICŽP zajema praktično skoraj vse izdatke gospodinjstev za končno

potrošnjo, izjema so še vedno imputirani izdatki za najemnine v lastniško zasedenih stanovanjih (OOH), izdatki za igre na srečo, življenjsko zavarovanje, mamila, prostitucijo in FISIM, ki so zaenkrat še izločeni. Razvoj HICŽP se še vedno nadaljuje.

HICŽP se od indeksa cen življenjskih potrebščin razlikuje po tem, da namesto porabe povprečnega gospodinjstva meri stroške košarice povprečnega potrošnika v državi. Ta indeks torej poleg porabe rezidentov upošteva tudi porabo tujcev, ki trošijo v državi (turisti, poslovneži ipd.). Običajno nerezidenti glede na porabo rezidentov večji delež svojih izdatkov namenijo za gostinske storitve ali pa, kot je primer v Sloveniji, tudi za gorivo. HICŽP naj bi imel bolj primerljivo strukturo, kot jo ima običajno ICŽP ter tako omogočil boljšo primerjavo med državami EU (Žižmond idr. 2005, 171–172).

HICŽP zajema vsa individualna gospodinjstva na ozemlju naše države, ne glede na dohodek, nacionalnost, socialni ali bivalni položaj. Zajema pa tudi osebe, ki bivajo v institucionalnih gospodinjstvih ter izdatke tujcev. Slednji so ocenjeni na podlagi podatkov iz anket o tujih turistih. Nanaša se na področje celotne države. Podatki o cenah pa se zbirajo v štirih večjih krajih tj. Ljubljani, Mariboru, Kopru in Novem mestu, v primeru nastanitvenih in nekaterih osebnih storitev pa tudi v pomembnejših turističnih krajih po Sloveniji. HICŽP zajema vse skupine in podskupine iz COICOP/HICP klasifikacije, katerih delež v skupni potrošnji je večji od 0,1 %. Po omenjeni klasifikaciji so izdelki in storitve razvrščeni v 4 ravni (SURs 2008c):

- 0 – skupaj,
- 1 – oddelke (npr. hrana in brezalkoholne pijače),
- 011 – skupine (npr. hrana),
- 0111 – razrede (npr. kruh in drugi izdelki iz žita).

Podatke o cenah reprezentativnih izdelkov in storitev vsak mesec med 1. in 25. v mesecu zberejo opazovalci cen. Cene za večino izdelkov in storitev se opazujejo enkrat mesečno, izjema so cene kmetijskih pridelkov, katerih cene se zbirajo dvakrat mesečno. Izdelki in storitve so za potrebe izvajanja oz. razporeditve časa opazovanja cen v posameznem mesecu razvrščeni v naslednje skupine (SURs 2008c):

- kmetijski pridelki (1. in 3. teden v mesecu),
- neživilski izdelki (med 1. in 15. v mesecu), živilski izdelki (med 16. in 21. v mesecu),
- storitve (med 22. in 25. v mesecu),
- naftni derivati (med 1. in 25. v mesecu).

3.1.3.1 Izbor izdelkov in storitev

Izbor oz. zamenjave reprezentativnih izdelkov in storitev v "košarici" se opravijo ob koncu vsakega leta, ko se določijo tudi njihovi opisi. Podlaga za njihov izbor so

informacije iz anket o potrošnji gospodinjstev, statistike trgovine, tržne raziskave ter v največji meri informacije opazovalcev cen o dogajanju na trgu. Ti se potem v končni fazi tudi odločijo in izberejo proizvod katerega proizvajalca konkretno bodo spremljali na določenem snemalnem mestu (npr. trajno mleko z 1,6 % maščob v litrski embalaži od Ljubljanskih mlekarn). Pri svojem izboru morajo upoštevati širši opis izdelka oz. storitve, za katerega je potrebno zbrati cene, zastopanost različnih proizvajalcev kot tudi dobro prodajo tega izdelka na izbranem snemalnem mestu.

Opisi posameznih izdelkov oz. storitev so bolj ali manj podrobni in vsebujejo navedbo velikosti, sestave, gramature, znamke, merske enote in včasih tudi cenovnega razreda. Kako podrobna bo specifikacija je odvisno tudi od same narave izdelka oz. storitve. V primeru, ko ima le-ta veliko karakteristik, ki lahko vplivajo na njegovo ceno, je potem tudi njegova specifikacija bolj podrobna. V našem primeru so specifikacije precej podrobne pri avtomobilih, nekaterih tehničnih proizvodih, zdravilih, učbenikih in nekaterih storitvah, bolj ohlapne pa so pri oblačilih in obutvi, hrani.

Vsak mesec je za potrebe računanja indeksov cen zbranih okrog 16.000 cen na okrog 1.200 opazovalnih mestih. Pretežni del teh cen je zbranih na terenu s pomočjo opazovalcev cen, okrog 25 % pa tudi centralno tj. po telefonu in prek interneta.

3.1.3.2 Računanje povprečnih cen in indeksov

Ko so v posameznem mesecu zbrane vse cene, sledijo izračuni najprej povprečnih cen in nato indeksov cen. Povprečno ceno vsakega posameznega izdelka oz. storitve v kraju izračunamo z navadno geometrično sredino iz cen, zbranih na vseh snemalnih mestih v tem kraju. Povprečno nacionalno ceno vsakega izdelka oz. storitve izračunamo s tehtano aritmetično sredino iz predhodno izračunanih povprečnih krajevnih cen. Uteži za posamezen kraj so najpogosteje določene na podlagi podatkov o številu prebivalcev in številu prodajnih mest v posameznem kraju, v nekaterih primerih pa tudi na podlagi podatkov o prodaji in drugih informacij. Iz povprečnih nacionalnih cen vsakega tekočega in baznega meseca (december predhodnega leta) izračunamo za vsak posamezen izdelek oz. storitev individualne indekse. Iz individualnih indeksov pa nato s tehtano aritmetično sredino izračunamo agregatne indekse, tj. indekse skupin in skupni indeks.

3.1.3.3 Kontrola podatkov

Opazovalci cen vse zbrane podatke še enkrat preverijo pred vnosom v pripravljene računalniški program, druga faza kontrole podatkov je vključena v samem programu, ob koncu pa se izračuni preverjajo še ročno. Nobena od zbranih cen, ki je problematična, se ne izloči avtomatično, ampak se obravnava individualno in se o njej poskuša zbrati dodatne informacije. V primeru, ko cene določenega izdelka oz. storitve, ki ni sezonske narave, na izbranem snemalnem mestu ni mogoče popisati, se potem največ naslednja

dva meseca upošteva njegova zadnja znana cena. V tem času pa se v opazovanje izbere tudi že nadomestni proizvod, pri izbiri katerega se upošteva, da je čim bolj soroden prvotno izbranemu, če to ni mogoče v okviru obstoječega snemalnega mesta, se poišče novo. Cena nadomestnega proizvoda se vključi v izračun indeksov, ko se dokončno pokaže, da cene prvotno izbranega proizvoda ne bo več mogoče pridobiti oziroma najkasneje po treh mesecih.

3.1.3.4 Korekcije cen zaradi sprememb v kakovosti

Indeksi cen naj bi odražali le spremembe v cenah, ne pa tudi sprememb v kakovosti. Zaradi tega je potrebno tisti del spremembe cene, ki je posledica sprememb v kakovosti, na nek način oceniti in izločiti iz izračunov indeksov. V naši praksi se korekcije cen zaradi sprememb v kakovosti najpogosteje izvajajo pri avtomobilih, računalniški opremi, večjih gospodinjskih aparatih, oblačilih in drugih tehničnih.

Korekcije cen zaradi sprememb v kakovosti se izvajajo z uporabo naslednjih metod in pri sledečih skupinah izdelkov (SURS 2008c):

- metoda opsijskih stroškov: novi avtomobili,
- metoda neposredne primerjave cen: hrana, oblačila,
- metoda prekrivanja: oblačila, avdio, video in hi-fi naprave,
- metoda vezanega prekrivanja: računalniška oprema,
- retrapolacija oz. imputacija nove bazne cene: pogosto uporabljena za vse ostale proizvode,
- korekcija zaradi spremembe embalaže: hrana, zdravila,
- korekcije na podlagi subjektivnih ocen: oblačila, avtomobili.

3.1.3.5 Sezonske razprodaje, znižanje cen in sezonski proizvodi

Pri spremljanju cen in kasneje v izračunih indeksov cen se upoštevajo tudi popusti, akcije in vsa druga znižanja cen, če so ob nakupu določenega izdelka oz. storitve na voljo vsem potencialnim kupcem brez kakršnihkoli posebnih zahtev.

V skladu s COICOP/HICP klasifikacijo so med sezonske proizvode zaenkrat uvrščeni sadje, zelenjava in ribe. Cene teh izdelkov se spremljajo dvakrat mesečno, a le takrat ko so na trgu. Pri tistih izdelkih, katerih cen v posameznem mesecu ni mogoče zbrati, se njihova utež pri računanju indeksov porazdeli med ostale izdelke. Poleg teh pa je v t. i. košarici še kar nekaj izdelkov oz. storitev, na katerih ponudbo in cene prav tako zelo vpliva sezona. Pri oblačilih (npr. zimski plašč, kopalke), obutvi in podobnih izdelkih (npr. smuči, gume), za katere je značilno, da gibanja cen izven sezone niso močna in so ti izdelki običajno tudi umaknjeni iz trgovin, se v času, ko niso v prodaji, spremlja zadnja znana cena.

3.1.3.6 Revizije in objava podatkov

Ko so podatki o indeksih in cenah enkrat objavljeni se ne revidirajo več, razen v primeru, da bi se kasneje ugotovila napaka. O večjih metodoloških spremembah so uporabniki in javnost seznanjeni v naprej, medtem ko so manjše spremembe predstavljene v rednih mesečnih publikacijah.

Prvi podatki o HICŽP za 12 glavnih skupin COICOP klasifikacije za tekoči mesec so objavljeni v publikaciji t. i. Prva objava zadnji delovni dan, sočasno pa so predstavljeni tudi na novinarski konferenci in na Internetu. V tem obdobju pa so ti podatki posredovani tudi na Eurostat. Podatki za pretekla leta so na voljo v Statističnem letopisu. Metodologija in opisi virov, ki se uporabljajo za izračun HICŽP, so predstavljeni na spletnih straneh in v Statističnem letopisu (SURS 2008c).

3.1.4 Kakšna je razlika med indeksom cen življenjskih potrebščin in harmoniziranim indeksom cen življenjskih potrebščin?

Indeksa se razlikujeta v treh elementih. Prvič glede vključitve ekonomskih subjektov (samo domači potrošniki ali domači in tuji), drugič glede teritorialnega zajetja izdatkov (samo Slovenija ali Slovenija in tujina) ter tretjič glede metodologije izračuna povprečja (sredine) (Setnikar-Cankar 2007, 195).

Indeks cen življenjskih potrebščin meri spremembe drobnoprodajnih cen izdelkov proizvodov in storitev glede na strukturo izdatkov, ki jih domače prebivalstvo namenja za nakup predmetov in storitev končne potrošnje doma in v tujini. Harmoniziran indeks cen življenjskih potrebščin meri spremembe drobnoprodajnih cen proizvodov in storitev končne potrošnje na ozemlju Slovenije. Različen zajem potrošnje (geografsko in skupin potrošnikov) se v Sloveniji odraža v ponderizacijski shemi oz. utežeh vključenih proizvodov in storitev pri izračunu indeksa. Poleg tega pa se indeksa razlikujeta tudi pri izračunu povprečnih cen proizvodov in storitev. Pri ICŽP se uporablja aritmetična sredina, pri HICŽP pa geometrična sredina (Setnikar-Cankar, Hrovatin 2007, 196).

HICŽP se uporablja za primerjanje inflacijskih stopenj med državami ter za računanje konvergenčnega merila glede cenovne stabilnosti, medtem ko ima ICŽP funkcijo indikatorja domače inflacije in je poleg tega pomemben še za indeksacijo plač ter drugih socialnih transferjev.

Uteži pomenijo deleže potrošnje posameznega indeksa oz. storitve v skupni potrošnji in so namenjeni tudi merjenju prispevka vpliva spremembe cene posameznega izdelka oz. storitve k skupni spremembi cene. Od leta 2001 se uteži pri obeh indeksih spreminjajo letno, saj so se tako pri ICŽP kot tudi HICŽP odločili za verižni tip indeksa. Verižni indeks namreč poleg vsakoletnega spreminjanja uteži omogoča tudi spremembe v košarici izdelkov in storitev. Za pripravo uteži se pri ICŽP kot glavni vir uporabljajo podatki iz anket o potrošnji gospodinjstev, ki se zlasti v primerih »občutljivih

proizvodov« preverjajo in dopolnjujejo še s podatki iz drugih dosegljivih statističnih in ne statističnih virov. Uteži za leto 2008 tako temeljijo na triletnem povprečju izdatkov iz anket za leta 2004, 2005 in 2006, preračunanih s pomočjo indeksov cen na cene iz decembra 2007. Pri HICŽP pa se kot glavni vir za pripravo uteži uporabljajo podatki o izdatkih gospodinjstev za končno potrošnjo iz nacionalnih računov. Uteži za leto 2008 temeljijo na podatkih za leto 2006, preračunanih na cene iz decembra 2007. Tudi te podatke preverjajo in dopolnjujejo s podatki iz drugih virov (SURS 2008f, 2–3).

Kakšni so bili deleži glavnih skupin v obeh indeksih in do kakšnih sprememb je prišlo od 2004 do 2008 je razvidno iz tabele 3.2.

Tabela 3.2 Deleži (uteži) glavnih skupin v ICŽP in HICŽP

Skupina reprezentantov	ICŽP		HICŽP	
	2004	2008	2004	2008
01 Hrana in brezalkoholne pijače	19,7	17,4	18,5	17,4
02 Alkoholne pijače in tobak	4,8	5,5	6,0	5,1
03 Obleka in obutev	8,5	7,6	7,3	6,5
04 Stanovanje	11,8	12,2	10,8	9,4
05 Stanovanjska oprema	7,2	7,1	6,7	6,9
06 Zdravje	3,7	3,7	3,7	3,9
07 Prevoz	17,0	17,9	17,2	18,1
08 Komunikacije	3,7	4,8	3,3	4,1
09 Rekreacija in kultura	9,4	10,4	9,0	9,9
10 Izobraževanje	1,4	1,2	1,4	1,3
11 Gostinske in nastanitvene storitve	6,3	5,7	9,0	9,0
12 Raznovrstno blago in storitve	6,5	6,5	7,1	8,4

Vir: SURS 2008f, 3 in SURS 2008k.

Deleži posameznih skupin so v večini primerov pri obeh indeksih podobni, večje razlike se pojavljajo zlasti pri tistih skupinah, kjer se pojavlja večja potrošnja tujcev tj. na primer pri skupini gostinske in nastanitvene storitve, prevoz in še nekatere druge storitve. Enake vire za pripravo uteži uporabljajo tudi druge države, s to razliko, da jih nekatere države (npr. Nemčija, ZDA), katerih indeksi cen življenjskih potrebščin so indeksi s fiksno bazo, spreminjajo le vsakih pet let.

Po EU uredbi za to področje podatki za pripravo uteži ne smejo biti starejši od 7 let, letno pa je potrebno preverjati kritične uteži in jih v primeru ugotovljenih večjih sprememb v potrošnji tudi spremeniti. Omenjeno obenem kaže na to, da se potrošnja prebivalstva neke države v krajšem obdobju ne spreminja zelo močno in, da spremembe v utežeh na letni ravni tako nimajo večjega vpliva na skupni indeks. So pa te spremembe in s tem tudi njihov vpliv na indeks mnogo večje v primeru spreminjanja

uteži le na vsakih pet ali celo deset let ter v primeru hitrega gospodarskega razvoja in ekonomskih sprememb v neki državi (SURS 2008f, 3).

3.1.5 Indeks cen industrijskih proizvodov pri proizvajalcih

Skupni indeks cen industrijskih proizvodov pri proizvajalcih (ICP) je sestavljen iz dveh podindeksov, tj. indeksa cen industrijskih proizvodov pri proizvajalcih na domačem trgu in indeksa cen industrijskih proizvodov pri proizvajalcih na tujem trgu. Skupni indeks meri dinamiko proizvajalčevih prodajnih cen industrijskih proizvodov, ki so bili proizvedeni na ozemlju Slovenije, prodani pa na domačem in/ali tujem trgu. S pomočjo indeksa cen industrijskih proizvodov pri proizvajalcih na domačem trgu merimo spremembe cen industrijskih proizvodov, ki jih proizvajalci proizvajajo in prodajajo na domačem (slovenskem) tržišču. Z indeksom cen industrijskih proizvodov pri proizvajalcih na tujem trgu spremljamo gibanje cen industrijskih proizvodov, ki jih proizvajalci prodajajo na tujem (tj. neslovenskem) tržišču.

Cena industrijskih proizvodov pri proizvajalcih za prodajo na domačem trgu je cena, po kateri proizvajalec proda na domačem trgu največje količine svojih proizvodov, franko kraj proizvajalca. V to ceno niso vključeni davek na dodano vrednost ter takse in druge dajatve, ki so vezane na ustvarjeni prihodek, vključeni pa so rabati in drugi popusti, ki jih proizvajalec odobri kupcu. Cena industrijskih proizvodov pri proizvajalcih za prodajo na tujem trgu je cena, po kateri proizvajalec proda na tuji trg največje količine svojih proizvodov, franko ladja (free on board). V tej ceni so upoštevani rabati in drugi popusti, ki jih proizvajalec odobri kupcu, ni pa upoštevan davek na dodano vrednost.

Poročevalske enote navedejo ceno v valuti, v kateri se opravi dejanska transakcija. Za izračun indeksa se nato vse cene, ki niso podane v evrih, preračunajo v nacionalno valuto, in sicer na podlagi referenčnega tečaja Evropske centralne banke petnajsti dan v mesecu oz. naslednji dan v mesecu.

Industrijske proizvode razvrščamo v posamezne ožje in širše dejavnosti SKD s področja industrije (razrede, skupine, oddelke, podpodročja in področja). Indekse cen objavljamo na treh ravneh členitve SKD, in sicer na ravni področij, podpodročij in oddelkov. Primer členitve in označevanja dejavnosti (SURS 2008j):

- D – področje (Predelovalne dejavnosti),
- DJ – področje (Proizvodnja kovin in kovinskih proizvodov),
- 27 – oddelek (Proizvodnja kovin in kovinskih proizvodov).

Indeksi cen industrijskih proizvodov pri proizvajalcih zajemajo poleg področij C (Rudarstvo), D (Predelovalne dejavnosti), E (Oskrba z elektriko, plinom in vodo) tudi gozdarstvo kot del področja A (Kmetijstvo, lov in gozdarstvo). Indeksi cen industrijskih

proizvodov pri proizvajalcih na tujem trgu zajemajo le dve področji SKD, to sta C (Rudarstvo) in D (Predelovalne dejavnosti).

Med posebne skupine dejavnosti, ki kažejo dinamiko cen glede na pretežni namen porabe proizvodov iz posameznih dejavnosti na ravni razreda SKD, se omenjene dejavnosti razvrščajo v tri skupine in štiri podskupine (SURS 2008j):

- A – proizvodi za vmesno porabo,
- AE – energenti,
- AI – surovine,
- B – proizvodi za investicije,
- C – proizvodi za široko porabo,
- CD – trajni proizvodi za široko porabo,
- CN – netrajni proizvodi za široko porabo.

Omenjene indekse izračunavamo in objavljamo tudi tako, da ne upoštevajo področja dejavnosti A (Kmetijstvo, lov, gozdarstvo), kar je v skladu z mednarodnimi standardi, tj. z metodologijo Eurostata. Po omenjeni metodologiji izračunavamo in na spletni strani v podatkovni bazi SI-STAT objavljamo naslednje indekse (SURS 2008j):

- C+D+E – SKUPAJ (brez A02): indeks cen vključuje proizvode iz področij C, D in E SKD, ne vključuje pa proizvodov iz področja A oz. podpodročja in oddelka A02,
- C+D+E – SKUPAJ (brez A02): indeks cen vključuje proizvode iz področij C, D in E SKD, ne vključuje pa proizvodov iz področja A oz. podpodročja in oddelka A02,
- C+D+E-AE – SKUPAJ (brez A02 in AE): indeks cen vključuje proizvode iz področij C, D in E SKD, ne vključuje pa proizvodov iz področja A oz. podpodročja in oddelka A02 ter proizvodov iz celotne skupine Energenti (AE),
- C+D – Rudarstvo in predelovalne dejavnosti: indeks cen vključuje proizvode iz področij C in D SKD,
- AI – Surovine (brez A02): indeks cen po namenu uporabe proizvodov vključuje vse surovine, razen surovin iz področja A oz. podpodročja in oddelka A02,
- AE-E – Energenti (brez E); indeks cen po namenu uporabe proizvodov vključuje vse energente, razen tistih iz področja E.

V okviru indeksa cen industrijskih proizvodov pri proizvajalcih na tujem trgu računamo tudi dva dodatna indeksa glede na območje prodaje, in sicer (SURS 2008j):

- indeks cen industrijskih proizvodov pri proizvajalcih v evroobmočju; v izračun tega indeksa so zajeti vsi tisti proizvodi, ki se prodajo v države, katerih nacionalna valuta je evro,

- indeksa cen industrijskih proizvodov pri proizvajalcih zunaj evro območja, v izračun tega indeksa pa so zajeti proizvodi, ki jih slovenski proizvajalci prodajo v države, katerih nacionalna valuta ni evro.

Tabela 3.3 Povprečni letni indeksi cen

Leto	ICŽP	HICŽP	ICND	ICP*
1996	109,9	...	109,7	106,8
1997	108,4	...	109,1	106,1
1998	107,9	107,9	108,6	106,0
1999	106,1	106,1	106,6	102,1
2000	108,9	108,9	110,9	107,6
2001	108,4	108,6	109,4	108,9
2002	107,5	107,5	107,5	105,1
2003	105,6	105,7	105,6	102,5
2004	103,6	103,7	104,7	104,3
2005	102,5	102,5	103,5	102,7
2006	102,5	102,5	...	102,3
2007	103,6	103,8	...	105,4

*.Na domačem trgu.

Vir: SURS 2008g, pog. 15.

3.2 Analiza dinamike rasti splošne ravni cen v povezavi z dinamiko gospodarske rasti

Gospodarsko rast merimo običajno z rastjo realnega družbenega proizvoda. Če želimo kontrolirati učinek rasti prebivalstva, merimo gospodarsko rast tudi kot rast realnega bruto domačega proizvoda na prebivalca. Ko govorimo o gospodarski rasti imamo v mislih količinske spremembe. V nasprotju z gospodarsko rastjo pa gospodarski razvoj označuje predvsem kakovostne premike na boljše. Pri razvoju je poudarek na kakovosti, novostih, strukturnih spremembah, pa tudi na povečanju. Tako opredelitev razvoja je uvedel v ekonomsko teorijo Joseph A. Schumpeter (1934), ki je z gospodarskim razvojem razumel predvsem novotarije (inovacije), ki jih je opredelil zelo široko. Gospodarski razvoj je proces ustvarjanja kakovostno novih značilnosti gospodarstva. Za njegovo uresničitev je potrebno, da se gospodarstvo količinsko povečuje. Se pravi, da raste. Prav tako so potrebne spremembe kakovostnih značilnosti, ki se odražajo s strukturnimi spremembami. Gospodarski razvoj torej obsega tako gospodarsko rast kot izboljševanje kakovosti življenja ter strukturne spremembe (Senjur 1991, 13).

Kakšna je na drugi strani zvez med gospodarsko rastjo in inflacijo?

Dejstvo je, da inflacija v manj razvitih državah pojav, ki spremlja proces gospodarskega razvoja. Začetna razvojna literatura je inflacijo obravnavala s pozitivnega vidika za gospodarski razvoj. Danes kaže, da je bolj razširjeno mnenje, da inflacija negativno vpliva na gospodarski razvoj. Zakaj je do tega prišlo, bomo lahko razložili, če bomo znali pokazati na kakšen način in ob kakšnih pogojih bi inflacija lahko ugodno vplivala na gospodarski razvoj. Seveda, če ti pogoji niso izpolnjeni, se inflacija iz pozitivnega pojava sprevrže v negativnega in vpliva zaviralno na razvoj (Senjur 1991, 322).

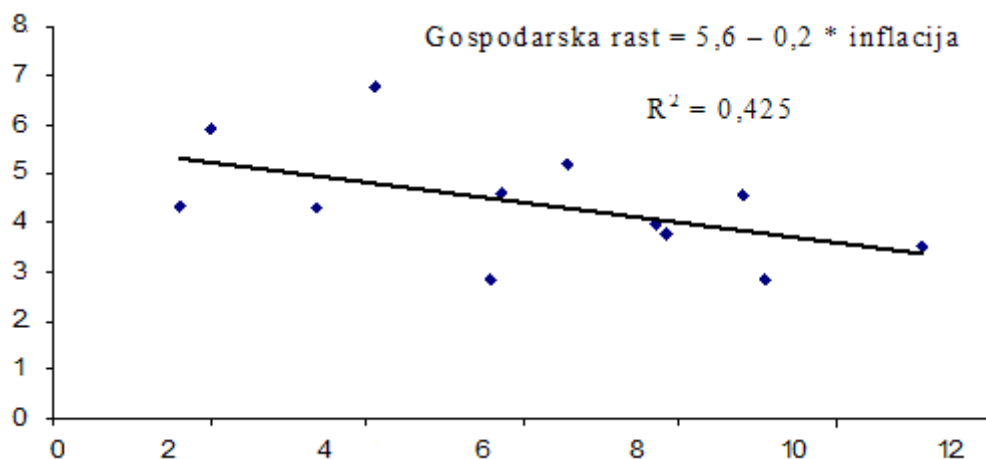
Utemeljitev o pozitivnem vplivu inflacije na gospodarski razvoj je tradicionalno slonela na treh tezah: strukturalizem, inflatorno financiranje državnih investicij in inflatorno financiranje poslovnih investicij (Johnson 1984). Strukturalistični pogled na inflacijo trdi, da je nujna pozitivna povezava med določeno stopnjo inflacije in gospodarsko rastjo. Razlaga temelji na različnih rigidnostih in neelastičnostih v gospodarstvih manj razvitih držav, ki vodijo do inflatornih pritiskov v razvojnem procesu in ki jih bančni sektor mora upoštevati, da bi se razvojne možnosti polno izkoristile (Johnson 1984).

Inflacija ni zanimiva za razvojno ekonomiko samo zato, ker je možna posledica hitrega gospodarskega razvoja v razmerah nefleksibilnega gospodarstva. Še bolj je zanimiva kot možnost, da se uporabi kot instrument razvojne politike za pospeševanje razvoja. Inflacija je namreč lahko tudi instrument financiranja investicij. Pri tem sta dve možnosti, pri obeh je seveda ključna vloga države. Prva možnost je, da država z inflacijo pobira neke vrste inflacijski davek in s tako pridobljenimi sredstvi financira investicije. Druga možnost pa je, da se s pomočjo inflacije inflatorno financirajo podjetniške investicije. Razlog za inflacijo je lahko tudi v tem, da se inflatorno financirajo poslovne investicije. Način izvedbe je pogosto povezan z uporabo selektivnih kreditov centralne banke kot instrumenta razvojne politike. Centralna banka da na razpolago komercialnim bankam sredstva iz primarne emisije za posojila za poslovne investicije; ali, centralna banka eskontira vrednostne papirje komercialnih bank in jim tako omogoča odobravanje dodatnih kreditov za investicijske namene; lahko tudi spremeni stopnjo obvezne rezerve. Dokler so v gospodarstvu neizkoriščeni resursi, ki jih je mogoče zaposliti z dodatnim povpraševanjem, bo tak način financiranja investicij lahko spodbuden za gospodarsko rast in ne bo deloval inflatorno. Ko pa so zmogljivosti polno izkoriščene, oziroma se gospodarstvo obnaša kot da so, čeprav niso, potem novo ustvarjena kupna moč odjema potrošne dobrine in se mora pojaviti prisilno varčevanje. Rast cen je sredstvo prisilnega varčevanja (Senjur 1991, 342–326).

Očitno torej je, da obstaja določena zveza med gospodarsko rastjo in inflacijo. Z vidika naše analize pa nas zanima, kakšna je ta empirična zveza v primeru slovenskega gospodarstva. Ker nimamo dovolj zaledja v obstoječi ekonomski teoriji, da bi lahko opredelili, kaj je vzrok in kaj je posledica, razpoložljiva metodologija za identifikacijo

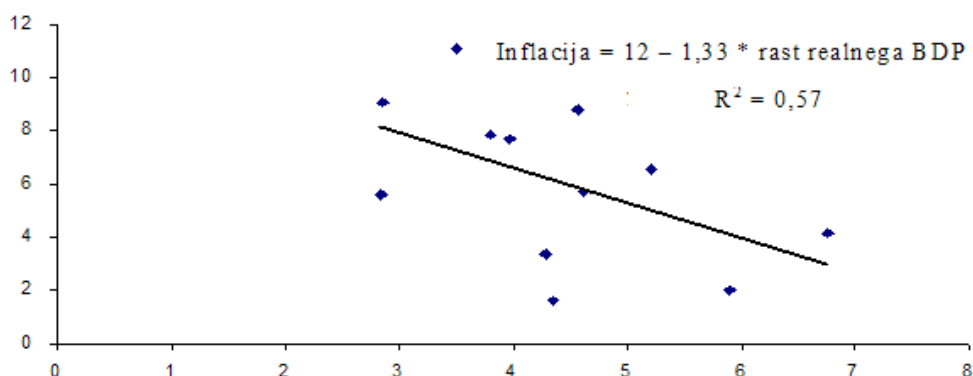
te zveze pa je na tej ravni prezahtevna, je v nadaljevanju uresničena dvojna analiza. V prvem primeru je predpostavljeno, da je inflacija vzrok gospodarske rasti, v drugem primeru pa je predpostavljeno, da je gospodarska rast vzrok inflacije.

Slika 3.1 Zveza med gospodarsko rastjo in inflacijo za Slovenijo 1996–2007

V zgornji sliki 3.1 je ponazorjena empirična zveza med realnimi stopnjami gospodarske rasti in stopnjami rasti cen v Sloveniji za obdobje 1996–2007. Kot odvisna spremenljivka je torej opredeljena stopnja realne rasti slovenskega BDP, kot neodvisna (pojasnjevalna spremenljivka) pa stopnja rasti cen. Kot lahko razberemo iz slike, je ta zveza negativna – če predpostavimo, da je linearna, lahko ugotovimo, da vsako povečanje inflacije za odstotno točko zmanjša rast realnega BDP za 0,2 odstotni točki. To torej pomeni, da rast splošne rasti cen (inflacija) zmanjšuje realno gospodarsko rast.

Slika 3.2 Zveza med inflacijo in gospodarsko rastjo za Slovenijo 1996–2007

V drugi različici (slika 3.2) je predpostavljeno, da je inflacija posledica realne gospodarske rasti. Kot lahko razberemo iz empiričnih ocen, je povečanje realne stopnje gospodarske rasti za odstotno točko povezano z zmanjšanjem inflacije za 1,33 odstotne točke.

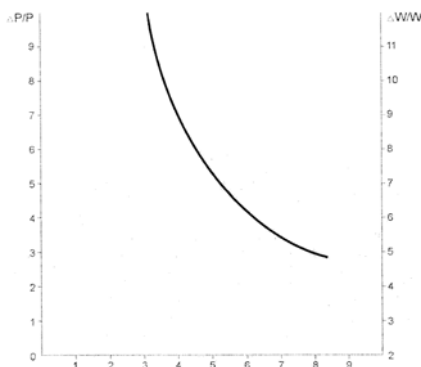
3.3 Analiza dinamike rasti splošne ravni cen v povezavi s stopnjo brezposelnosti

Stopnjo brezposelnosti definiramo kot število brezposelnih, ki želijo zaposlitev, pa je nimajo, izraženo kot odstotek aktivnega prebivalstva (tj. osebe stare 15 let in več, ki želijo zaposlitev). Število brezposelnih ugotavljajo običajno na osnovi ankete, kjer se delovno aktivnost meri na osnovi merila »vsaj ene ure dela za plačilo na teden«. Anketno brezposelne osebe so stare 15 let in več in v referenčnem tednu niso delale, vendar so aktivno iskale delo (Strašek 2005, 47).

Polna zaposlenost in inflacija sta dva izmed štirih osnovnih narodnogospodarskih ciljev. Zanima nas, ali je istočasno možno dosežati oba cilja. Zvezo je prvi preučil ekonomist A. W. Phillips na podlagi podatkov za Veliko Britanijo v več kot 100 letih (1861-1957). Prvotno je bila zveza predstavljena s Phillipsovo krivuljo, ki je pojasnjevala odvisnost med letno stopnjo rasti plač (ordinata) in letno stopnjo nezaposlenosti (abscisa). Zveza je obratnosorazmerna oziroma krivulja padajoča, kar pomeni da je nizka stopnja rasti plač prisotna samo ob visoki stopnji nezaposlenosti in obratno. To je mogoče pojasniti s tem, da visoka nezaposlenost oziroma presežna delovna sila potiska ceno delovne sile navzdol, s tem pa tudi stopnjo rasti plač, v času nizke nezaposlenosti pa obstaja presežno povpraševanje po delovni sili, ki pritiska na rast plač. Če namesto stopnje rasti plač prikažemo na ordinati stopnjo inflacije in na abscisi stopnjo nezaposlenosti, je zveza prav tako obratnosorazmerna. Zveza med nezaposlenostjo in inflacijo, ki jo prikazuje Phillipsova krivulja, se je potrdila tudi v ZDA v letih 1961-1969. Če je gospodarstvu uspelo doseči nizko stopnjo nezaposlenosti, se ni bilo mogoče izogniti visoki inflaciji (Hrovatin 2002, 218).

Phillipsova krivulja je koristen pripomoček za analizo kratkoročnega razmerja med brezposelnostjo in inflacijo, saj prikazuje možnost izbire (angl. trade-off) med inflacijo in brezposelnostjo na kratek rok. V gospodinjstvu je po prepričanju zagovornikov Philipsove krivulje mogoče izbirati med nižjo brezposelnostjo na račun višje inflacije, in obratno. Najbolj enostavno obliko Phillipsove krivulje prikazuje slika 3.3.

Slika 3.3 Phillipsova krivulja

Vir: Žižmond idr. 2005, 197.

Na horizontalni osi je prikazana stopnja brezposelnosti, na levi vertikalni osi stopnja inflacije in na desni vertikalni osi rast plač. Če se po Phillipsovi krivulji premikamo v levo, se hkrati z zniževanjem stopnje brezposelnosti povečujeta rast cen in rast plač. Različno rast plač in cen na vertikalni osi lahko pojasnimo z naslednjim primerom. Predpostavimo, da je rast produktivnosti stabilna in znaša 2 %. Ker podjetja določajo cene na podlagi stroškov dela, se cene vedno spremenijo za spremembo povprečnih stroškov na enoto proizvoda. Če znaša rast plač 6 %, produktivnost pa raste po 2 %, se povprečni stroški dela na enoto proizvoda zvišajo za 4 %. Posledično bo inflacija znašala 4 %. Stopnja inflacije in rast plač se torej razlikujeta za rast produktivnosti, kar je v gornji sliki izraženo z različnima skalama na desni in levi vertikalni osi. V splošnem lahko torej zapišemo:

$$\text{stopnja inflacije} = \text{rast plač} - \text{rast produktivnosti}.$$

Phillipsovo krivuljo si lahko v okviru modela agregatne ponudbe in agregatnega povpraševanja predstavljamo kot kratkoročno razmerje med inflacijo in brezposelnostjo v primeru, ko pride do premika po inercialni stopnji, kot jo prikazuje npr. slika 2.3. V tej sliki smo prikazali premik krivulje agregatnega povpraševanja v tretjem obdobju, ko se je novo ravnotežje oblikovalo v točki E'''. V tej točki je raven proizvoda nižja od potencialnega proizvoda, zato lahko sklepamo, da se ob tem poveča brezposelnost, hkrati pa se glede na točko E'' nekoliko zmanjša inflacija. Prav takšno obratno razmerje med inflacijo in brezposelnostjo predstavlja Phillipsova krivulja.

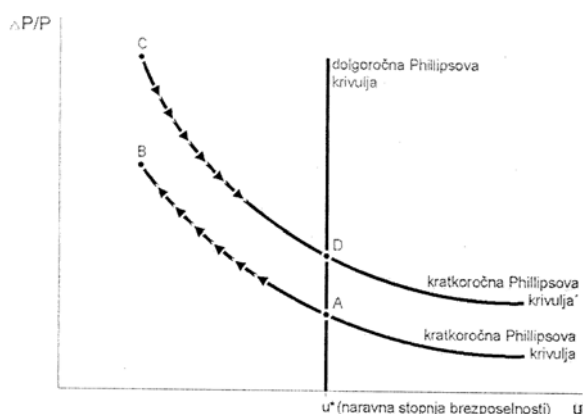
Obratno razmerje med inflacijo in brezposelnostjo velja le na kratek rok. Inflacijski šoki s strani povpraševanja bodo namreč spremenili pričakovanja ekonomskih subjektov glede inflacije, zaradi česar se bodo ob upoštevanju novih pričakovanj spremenile plače ter stroški, s tem pa tudi krivulja agregatne ponudbe. Posledica tega bo spremenjena stopnja inercialne inflacije, kar bo spremenilo razmerja, prikazana v kratkoročni Phillipsovi krivulji, zaradi česar bo prišlo do njenega premika (Žižmond idr. 2005, 179–180).

Naravna stopnja brezposelnosti (angleško NAIRU – Non Accelerating Inflation Rate of Unemployment) je tista stopnja brezposelnosti, pri kateri je inflacija stabilna. S pomočjo teorije o naravni stopnji brezposelnosti je moč razlikovati Phillipsovo krivuljo v kratkem in dolgem časovnem obdobju. Padajoča Phillipsova krivulja je po tej teoriji veljavna le na kratek rok, na daljši rok pa obstaja le ena stopnja brezposelnosti, ki je skladna s stabilno stopnjo inflacije. Po tej teoriji je torej dolgoročna Phillipsova krivulja navpična. Naravna stopnja brezposelnosti ustreza ravni potencialnega proizvoda, zato je to tista stopnja brezposelnosti, ki je najnižja možna, tako kot je raven potencialnega proizvoda najvišja možna raven proizvodnje v gospodarstvu. Vsako prizadevanje za doseganje nižje stopnje brezposelnosti bo obrodilo (»accelerating«) inflacijo, saj bo v primeru nižje brezposelnosti ter s preseganjem ravni potencialnega proizvoda prišlo do pomanjkanja razpoložljivega proizvodnega dejavnika delo in s tem do krepitev inflacijskih pritiskov (Žižmond idr. 2005, 180).

Do premikov Phillipsove krivulje pride, zaradi šokov v gospodarstvu in spremenjenih pričakovanjih ekonomskih subjektov. Slika 3.4 prikazuje premikanje kratkoročne Phillipsove krivulje in oblikovanje dolgoročne Phillipsove krivulje.

Slika 3.4 Dolgoročna Phillipsova krivulja

Vir: Žižmond idr. 2005, 181.

Gospodarstvo se v izhodišču nahaja v točki A. Zaradi pozitivnega šoka pride do porasta gospodarske aktivnosti ter do zmanjšanja brezposelnosti pod naravno stopnjo brezposelnosti u^* v točki B. Posledica takšnega premika je zvišanje inflacije nad stopnjo inercialne inflacije. Sčasoma pride do spremembe pričakovanj glede inflacije pri ekonomskih subjektih ter vgraditve pričakovanj o višji inflaciji v pogodbe, kar se odrazi v novi kratkoročni Phillipsovi krivulji na višji ravni inflacije ob enaki stopnji brezposelnosti v točki C. Ko pride do umiritve ekspanzije v gospodarstvu, se brezposelnost nekoliko poveča ter vrne na raven naravne stopnje brezposelnosti v točki D, ob tem pa sedaj v gospodarstvu obstaja višja inercialna stopnja inflacije. Če je

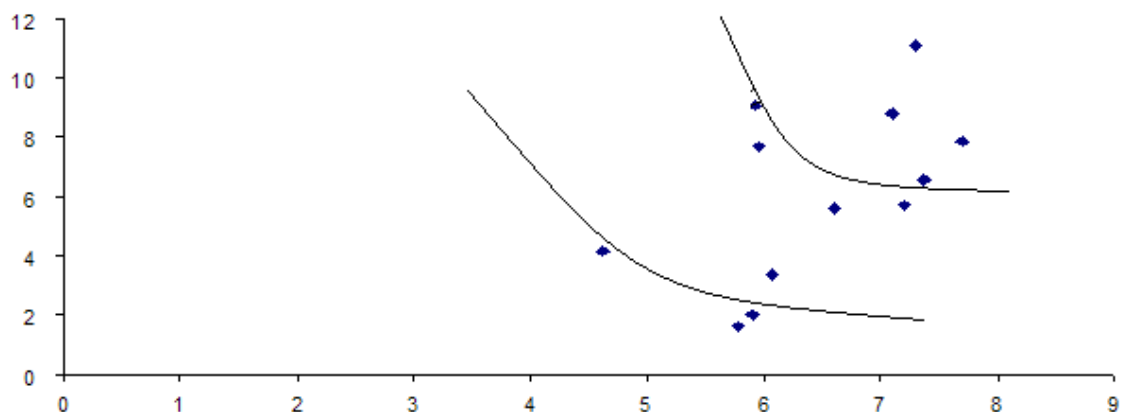
brezposelnost nižja od naravne stopnje brezposelnosti, se bo inflacija povečala in obratno: če je brezposelnost višja od naravne stopnje brezposelnosti, bo prišlo do nižanja inflacije. Edina stopnja brezposelnosti, ki je skladna s stabilno inflacijo, je naravna stopnja brezposelnosti, zato dolgoročno Phillipsovo krivuljo predstavlja navpična črta DA v gornji sliki (Žižmond idr. 2005, 180–181).

Na kratek rok obstaja nepričakovana stopnja inflacije in nepričakovana rast nominalnih plač, katerih se ljudje ne zavejo takoj, zato se povečuje zaposlovanje. Na dolgi rok se ljudje zavejo spremembe cen ter prilagodijo svoja pričakovanja o stopnji inflacije. Ugotovijo, da se plače realno niso spremenile, zato se stopnja brezposelnosti vrne na predhodno raven in padajoča kratkoročna Phillipsova krivulja se premakne navzgor. Kratkoročno je prišlo do spremembe stopnje brezposelnosti, dolgoročno pa je ta ostala na isti ravni, čeprav ob višji stopnji inflacije in stopnji rasti plač. Zato je dolgoročno Phillipsova krivulja vertikalna. Povezava med stopnjo inflacije oziroma stopnjo rasti nominalnih plač in stopnje brezposelnosti je na dolgi rok konstanta.

Povezava med ceno in ponujeno količino je pozitivna samo na kratek rok. Krivulja agregatne ponudbe je pozitivna na kratek rok, medtem ko na dolgi rok sprememba ravni cen ne vpliva na agregatno ponudbo in krivulja le-te je vertikalna. Na dolgi rok se gospodarstvo nahaja na polnozaposlitveni ravni, zato sprememba agregatnega povpraševanja vpliva le na raven cen in ne na spremembo aktivnosti v gospodarstvu, s tem se tudi ne spremeni raven zaposlenosti. Stopnja brezposelnosti se nahaja na naravni stopnji.

Dolgoročno dinamična krivulja agregatne ponudbe povezuje stopnjo inflacije in raven proizvoda, ko sta dejanska in pričakovana inflacija enaki. Zato je na dolgi rok stopnja inflacije neodvisna od ravni proizvoda, krivulja agregatne ponudbe pa je vertikalna.

Imamo torej dve različni zvezi med stopnjo brezposelnosti in inflacijo. Vprašanje je sicer, katero zvezo empirično testiramo, če za to uporabimo preprosto pristop razsevnega diagrama in regresijske analize. Negativna zveza še ne pomeni, da smo identificirali kratkoročno Phillipsovo krivuljo. Vsako posamezno opazovanje bi lahko namreč pomnilo svojo kratkoročno zvezo med stopnjo inflacije in stopnjo brezposelnosti.

Slika 3.5 Zveza med inflacijo in stopnjo brezposelnosti Slovenija 1996–2007

V primeru slike 3.5 je ponazorjena zveza med stopnjo inflacije (na ordinatni osi) in stopnjo brezposelnosti (na abscisni osi) za slovensko gospodarstvo v obdobju 1996–2007. Kot izhaja iz prikazanega, ne moremo z uporabo izbrane metodologije opredeliti teoretično pričakovane zveze, saj izbrana empirična opazovanja kažejo, da je rast brezposelnosti povezana z rastjo inflacije, kar pa je v nasprotju s teoretičnimi pričakovanji. Če pa se nekoliko poglobimo v sliko, pa lahko razberemo obstoj več kratkoročnih empiričnih zvez. V našem primeru smo ponazorili zgolj dve, s čemer smo prikazali, da obstajajo možnost identifikacije kratkoročne Phillipsove krivulje v primeru slovenskega gospodarstva. V našem primeru smo prikazali dve na različnih ravneh, kar bi nas lahko napeljevalo k domnevam o obstoju dolgoročne zveze, kjer je naravna stopnja brezposelnosti neodvisna od stopnje inflacije. A za takšno analizo bi potrebovali uporabo zahtevnejših empiričnih metod.

SKLEP

Inflacija je pogosto sprejeta kot nezaželen pojav, saj povzroča družbi več stroškov kot koristi. Med ljudmi še posebej ni zaželena tista inflacija, ki jo občutijo v lastnem žepu.

V Sloveniji od leta 1998 merijo inflacijo z indeksom cen življenjskih potrebščin, ki kaže povprečno rast cen življenjskih potrebščin od decembra do decembra tekočega leta. Za mednarodne primerjave pa je Statistični urad leta 2001, podobno kot ostale države EU, pričel računati še harmoniziran indeks cen življenjskih potrebščin.

Statistični urad, ki je zadolžen za merjenje inflacije pri nas, ugotavlja na podlagi kontinuirane Ankete, kolikšen odstotek družinskega proračuna porabi povprečni slovenski potrošnik za posamezne izdelke in storitve. Z mesečnim opazovanjem cen za te izdelke in storitve nato izračunava spremembe v splošni ravni cen. Ta postopek je precej zahteven, saj morajo zbrati več kot 14.000 cen v Ljubljani, Mariboru, Novem mestu in v Kopru. Tako je inflacija izračunana kot povprečna rast cen, kar pomeni, da za nekatere prebivalce kaže premalo, za druge pa preveč.

Občutki o izmerjeni inflaciji so odvisni od posameznika, saj se struktura potrošnje vsakega posameznika razlikuje od povprečnega porabnika, za katerega SURS izračunava inflacijo. Najbolj občutljivi so zagotovo ljudje z zelo nizkimi dohodki, katerih plače ostajajo na enaki ravni skozi ves čas, cene izdelkov in storitev, ki jih uporabljajo vsak dan, pa se višajo, česar pa uradna inflacija ne pokaže, saj je v izračun ujetih še mnogo drugih izdelkov in storitev, ki jih te skupine ne kupujejo tako pogosto.

Ekonomska politika, ki vzpodbuja aktivnost v gospodarstvu ima tako preko ponudbene strani kot tudi preko strani povpraševanja, pozitivne vplive na gospodarsko rast, vendar navadno vpliva tudi na inflacijo ali celo na njen dvig. Zato je za gospodarstvo najbolj primerno, da ekonomisti določijo tako politiko, pri kateri se skupni endogeni dejavniki inflacije in gospodarstva rasti dopolnjujejo, in sicer tako, da gospodarstvo raste, vendar pa ne vzpodbuja inflacije.

Vpliv inflacije na gospodarsko rast je v moderni ekonomiji prisoten in obstaja v nemonotoni obliki. Ob nizkih stopnjah inflacija pozitivno vpliva na gospodarsko rast, medtem ko visoka inflacija na gospodarsko rast vpliva negativno. Obstaja zato neka optimalna stopnja inflacije, ki pa se med državami razlikuje in se s stopnjo razvitosti znižuje.

Medsebojno delovanje stopnje inflacije in stopnje brezposelnosti poteka preko stopnje rasti plač. Poučevanje vpliva stopnje inflacije na stopnjo brezposelnosti je pravzaprav analiza prisotnosti denarne iluzije oziroma oblike pričakovanj pri prebivalstvu. V gospodarstvu obstaja dohodkovna inflacija, ki jo določa ponudba denarja v obtoku, toda stopnja brezposelnosti ni odvisna od stopnje rasti denarja v obtoku niti od stopnje inflacije. Da se ohranijo realne plače, je potrebno spremeniti rast

nominalnih plač, kadar pride do spremembe stopnje inflacije. Stopnja inflacije vpliva na stopnjo brezposelnosti v primeru, ko ljudje trpijo za denarno iluzijo. Če je denarna iluzija prisotna, potem ljudje delajo več pri povečanju rasti nominalnih plač, takrat je Phillipsova krivulja padajoča. V primeru, da ljudje ne trpijo za denarno iluzijo, pomeni da se zavedajo, da je šlo le za spremembo rasti nominalnih plač ter da ni prišlo do spremembe gibanja realnih plač, zato ne spreminjajo svojega obnašanja. V tej situaciji je Phillipsova krivulja vertikalna.

Vpliv stopnje brezposelnosti na stopnjo inflacije posredno prikazuje pritisk presežnega povpraševanja po delu na rast plač, te pa povzročajo stroškovno inflacijo. Ko je na trgu presežna ponudba dela, ni nobenega pritiska na rast plač, s tem je tudi stopnja inflacije nižja. Zato sta pri nizki stopnji brezposelnosti (pri presežnem povpraševanju po delu) stopnja rasti plač in stopnja inflacije visoki, pri visoki stopnji brezposelnosti (presežna ponudba dela) pa sta nizki. V tem primeru gre za kratek rok in Phillipsova krivulja je padajoča. Na dolgi rok se stanja na trgih nagibajo k ravnovesju, stopnja brezposelnosti k naravni stopnji, zato medsebojnega vpliva ni in Phillipsova krivulja je vertikalna.

LITERATURA

- Bajt, Aleksander in Franjo Štiblar. 2004. *Ekonomija. Ekonomska analiza in politika*. Ljubljana: GV Založba.
- Cox, Joyce in Christina Dudley. 1999. *Microsoft Word 2000*. Ljubljana: Pasadena.
- Frisch, Helmut. 1990. *Theories of inflation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hrovatin, Nevenka. 2002. *Uvod v gospodarstvo*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- Kračun, Davorin, Avgust Majerič, Ervin Maurič, Davor Savin, Sebastjan Strašek, Egon Žižmond, Rasto Ovin Mira Sedečič, Bogomir Kovač. 1991. *Uvod v ekonomijo – makroekonomika*. Maribor: Studio Linea.
- Peršin, Ivo. 1965. *Inflacija. Zbirka članka i studija stvarnih i domačih avtora*. Zagreb: Informator.
- Plešec, Boštjan in Marzidovšek Nataša. 2000. *Ocenjevanje cen življenjskih potrebščin, drobnoprodajnih cen in cen industrijskih izdelkov pri proizvajalcih. Delovni zvezek*. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj.
- Ribnikar, Ivan. 2000. *Monetarna ekonomija III. Denarna teorija*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- Samuelson, A. Paul in William D. Nordhaus. 2002. *Ekonomija*. Ljubljana: GV Založba.
- Senjur, Marjan. 1991. *Gospodarski razvoj in razvojna ekonomika*. Radovljica: Didakta.
- Senjur, Marjan. 1993. *Makroekonomija majhnega odprtega gospodarstva*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- Senjur, Marjan. 2001. *Makroekonomija*. Gubno: MER – MER Evrocenter.
- Setnikar-Cankar, Stanka in Nevenka Hrovatin. 2007. *Temelji Ekonomije*. Ljubljana: Fakulteta za upravo.
- Shone, Ronald. 1989. *Open economy macroeconomics: theory, policy and evidence*. New York: Harvester Wheatsheaf.
- Strašek, Sebastjan. 2005. *Ekonomska analiza in politika*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- Tajnikar, Maks. 1986. *Inflacija in samoupravljanje*. Ljubljana: Delavska enotnost.
- Žižmond, Egon in Sebastjan Strašek. 1999. *Ekonomska analiza in politika*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- Žižmond, Egon, Primož Dolenc, Aleš Delakorda in Matjaž Novak. 2005. *Uvod v ekonomijo: zapiski predavanj*. Koper: Fakulteta za management.

VIRI

- Ministrstvo za finance. 2005. *Konvergenčni program*. [Http://www.sigov.si/mf/slov/tekigib/konvergenčni_program_2005.pdf](http://www.sigov.si/mf/slov/tekigib/konvergenčni_program_2005.pdf) (26. 6. 2008).
- SURS – Statistični urad Republike Slovenije. 2008a. *Bruto domači proizvod (BDP)*. [Http://www.stat.si/vodic_oglej.asp?ID=146&PodrocjeID=3](http://www.stat.si/vodic_oglej.asp?ID=146&PodrocjeID=3) (18. 12. 2008)
- SURS – Statistični urad Republike Slovenije. 2008b. *Gospodarska rast*. [Http://www.stat.si/vodic_oglej.asp?ID=153&PodrocjeID=3](http://www.stat.si/vodic_oglej.asp?ID=153&PodrocjeID=3) (18. 12. 2008)

- SURS – Statistični urad republike Slovenije 2008c. *Harmonizirani indeks cen življenjskih potrebščin*. [Http://www.stat.si/doc/vsebina/04/SVN_2008_SI.pdf](http://www.stat.si/doc/vsebina/04/SVN_2008_SI.pdf) (6. 1. 2008)
- SURS – Statistični urad republike Slovenije 2008d. *Implicitni deflatorji*. [Http://www.stat.si/doc/vsebina/03/BDP_1995-2007_temagr_SLO.xls](http://www.stat.si/doc/vsebina/03/BDP_1995-2007_temagr_SLO.xls) (17. 1. 2009)
- SURS – Statistični urad republike Slovenije 2008e. *Indeks cen na drobno se z letom 2006 ukinja*. [Http://www.stat.si/doc/stat_urad/nk/2005-10-28/Ema%20Misic_ukinitev%20ICDT.pdf](http://www.stat.si/doc/stat_urad/nk/2005-10-28/Ema%20Misic_ukinitev%20ICDT.pdf) (25. 1. 2009)
- SURS – Statistični urad republike Slovenije 2008f. *Indeksi cen življenjskih potrebščin in uteži za goriva*. [Http://www.stat.si/doc/vsebina/04/Utezi_goriva_ICZP_HICZP.pdf](http://www.stat.si/doc/vsebina/04/Utezi_goriva_ICZP_HICZP.pdf) (22. 1. 2009)
- SURS – Statistični urad republike Slovenije 2008g. *Statistični letopis 2008*. [Http://www.stat.si/letopis/](http://www.stat.si/letopis/) (2. 1. 2009)
- SURS – Statistični urad republike Slovenije 2008h. *Slovenija v številkah 2008*. [Http://www.stat.si/doc/pub/slo_figures_08.pdf](http://www.stat.si/doc/pub/slo_figures_08.pdf) (2. 1. 2009)
- SURS – Statistični urad Republike Slovenije. 2008i. *Stopnja brezposelnosti*. [Http://www.stat.si/vodic_oglej.asp?ID=357&PodrocjeID=5](http://www.stat.si/vodic_oglej.asp?ID=357&PodrocjeID=5) (18. 12. 2008)
- SURS – Statistični urad Republike Slovenije. 2008j. *Cene*. [Http://www.stat.si/letopis/2008/SLO/15-08.pdf](http://www.stat.si/letopis/2008/SLO/15-08.pdf) (25. 1. 2009)
- SURS – Statistični urad republike Slovenije 2008k. *Uteži v ICŽP in v HICŽP za leto 2007*. [Http://www.stat.si/doc/stat_urad/nk/2007-02-09/NK_februar_092007.ppt#473,8,Uteži v ICŽP in v HICŽP za leto 2007](http://www.stat.si/doc/stat_urad/nk/2007-02-09/NK_februar_092007.ppt#473,8,Uteži%20v%20ICZP%20in%20v%20HICZP%20za%20leto%202007) (22. 1. 2009)
- ZRSZ – Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. 2008a. *Gibanje registrirane brezposelnosti v letih od 1987 do 2007*. [Http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/StatistichniPodatki/Kazalci/GibanjeRegBP.htm](http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/StatistichniPodatki/Kazalci/GibanjeRegBP.htm) (17. 1. 2009)
- ZRSZ – Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. 2008b. *Letna in poslovna poročila Zavoda RS za zaposlovanje*. [Http://www.ess.gov.si/slo/predstavitev/letnaporocila/letnaporocila.htm](http://www.ess.gov.si/slo/predstavitev/letnaporocila/letnaporocila.htm) (17. 1. 2009)